

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR

Onbeş Günlük Tarafsız Siyaset İktisat Kültür Dergisi

15 ARALIK 1957 — 75 Kuruş — Cilt VIII

Sayı: 90

Tel : 27531 — Posta Kutusu 131, Ankara

İÇİNDEKİLER

YENİ SENENİN EŞİĞİNDE 1

ONBEŞ GÜNÜN NOTLARI:

Hükümet Programı; «Gizli Komünizmle Mücadele»; Meslekten Ayrılış Yıldönümü; İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 9 ncü Yıldönümü; 1957 Bütçesi Üzerinde Açıklamalar 3-7

KISA NOTLAR:

Yüzüncü Yıldönümü Eşiğinde; Son Dış Ticaret Durumu; Dünyada Gıda Maddeleri İstihşâli 8

Hürriyet Üstüne Diyalog

Ömer SÂKIP 9-11

İNCELEMELER:

İç Tüzükteki Değişikliğin Mânâsı
Turan GÜNEŞ 12
Tanzimat Fermânının Mânâsı
Şerif MARDİN 13

Geleceği Kurma Yolunda
Maurice ZINKIN 15

OKURLARIN FORUMU:

Siyasî Tercih Meselesi (E. Akğönül); Bir Üçüncü Yol (T. Timur); 1945 Yılı Özleyiş (A. Ayanoğlu); Siyasî Partilerin Gelir Durumları (K. Oğur); Kalkınmamız ve Enflasyon (Ç. Tokcan); Buna Ne İsim Verelim (H. Mirici); Eşit Pay (B. Altay); Almanya'daki Öğrencilerin Şikâyeti (Ö. Dağhoğlu) 17-21

KÜLTÜR VE SANAT:

Gereksiz Güneşin Çizgisi A. TURGUT 22
Gel Dansedelim M. AND 22

RESİM:

Soyut Resimler B. KARASU 23

Kültür Dünyasından Haberler 24

Yeni Senenin Eşiğinde

Hükümet programının okunmasından ve buna uygun bazı kanun tekliflerinin Meclise getirilmesinden sonra memleketimizdeki manevî hava büsbütün ağırlaşmıştır. Bu havanın siyasî partilerden öğrenci derneklerine, yüzbinler satan günlük gazetelerden bir kaç yüz satan taşra gazetelerine, milyonlar mahalle bakkalına kadar, bu cemiyet içinde yaşayan, faaliyet gösteren her ferde ve müesseseye tesir edeceği şüphesizdir.

Bu hava hiç şüphesiz Forum'un faaliyetine de tesir etmekten geri kalmıyacaktır. Şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da bu dergiyi çı-

karanlar, dört yıldır yaptıkları fikir mücadelesinde takip ettikleri hedefleri kaybetmeden, faaliyetlerine gereken istikametleri vereceklerdir. İki hafta sonra gireceğimiz 1958 senesi, Türk siyasî hayatında ve hepimizin manevî hayatımızda ihtimal, yeni bir devrin başlangıcı olacaktır. Bu yeni devrenin başlangıcında Forum, zaman zaman yaptığı gibi bir nefis muhasebesi yapmak, tahakkuk etmesini arzuladığı hedeflerin o andaki durumuna yeniden bakmak, yapıları ve tamamlanması gerekeni bir daha gözden geçirmek zorundadır.

Bu tahlil ve muhasebenin başın-

da her şeyden evvel şunu hatırlamak yerinde olur. Forum bundan dört yıl evvel kurulduğu zaman çok farklı şartlar içinde yayın hayatına başlamıştı. Forum'da yazı yazmak, o zamanlar bugünkü kadar risk payı yüksek bir hâdise teşkil etmiyordu. İfade hürriyeti ve fikir hürriyeti üzerine konmuş olan baskılar, bugünküyle kıyaslanmayacak kadar genişti. Ne demek istediğimizi daha iyi ifade etmek için, bugün derginin kurucu ve devamlı yazarlarından birçoğunun mesleklerinden ayrılma zorunda kaldıklarını hatırlamak yerinde olur.

Farklı şartlar içinde yayın hayatına başlıyan Forum, herşeyden evvel Türk zihni hayatındaki sathilikle mücadele etmek için doğmuş bir fikir organı idi. Bunu ilk sayısındaki baş yazıda açıkça belirtiyordu. Batı zihniyetini ve düşünce tarzını yerleştirmek ve kökleştirmek için, kendini yayın hayatında vazife ve mes'uliyet payı almaya hazır hisseden birkaç fikir adamının el birliği ile doğmuş bulunuyordu.

Baştan sonuna kadar, dergide yer almamasına dikkat ettiğimiz şey, şimdiye kadar Türkiye'de fikir, sanat ve edebiyat dergisi olarak çıkan sayısız risalelerde bol bol tezahürüne şahit olduğumuz sathiliğin, temelsizliğin, muhtevassızlığın burada da tekerrür etmesi idi. Bunun için, Forum sahifeleri içinde parlak ve heyecanlı sözlere, polemiklere, malûm ve herkesce kabul edilen bedahetlerin büyük hakikatlermiş gibi tekrar edilmesine, kâfi delil ve muta olmadan büyük iddialar ortaya atıp bunları doğmatik bir şekilde sonuna kadar müdafaa eden yazılara yer vermemeye çalıştı.

Ele aldığı meseleler büyük ve önemli fikrî konular olsun, dar ve mütevazi hâdiseler olsun, daima ilmi düşünmeye gayret eden ve ilmi metoddun yolundan ayrılmıyan bir zihniyetle tahlil edilmek istendi. Bunda ne derece başarı kazanıldı bilmiyoruz, fakat asıl ve samimi hedef bu idi. Ana fikir, derginin entellektüel standardı yüksek bir fikir dergisi olarak devam etmesi olmuştur.

Forum yazarları üniversite içinde iken, benimsedikleri fikirler ve zihniyete sahip, arzu ettikleri fikrî seviyede bir meslek muhiti kurmaya, Türk üniversitesinde batılı geleneklerin ve zihniyetin yerleşmesine gayret sarfettiler. Bilhassa genç öğrencilerden gördükleri mukabele, derin anlayış onlarda, bu memleketin ma-

nevî haaytına, zihni seviyesine, gelişme şanslarına karşı engin bir iyimserlik yarattı. Forum yazarları fikir adamı olarak uzun vadeli hedeflerle alâkahydılar.

Üniversiteden ayrılmak zorunda kalınca, hükümetin Türk fikrî hayatına giriştiği tenkil hareketine daha müessir şekilde karşı koymak için ne yapmaları gerektiğini düşündüler. Geçen yıl aynı tarihte çıkan Forum'da "Katedralde Cinayet" başlıklı yazıda, muhasım kuvvetlerin tecrit etme taktiği karşısında duygu ve düşüncelerimizi aksettirmek istedik. Tarihte her reform ve yenilik hareketi karşısında duyulan atalet ve anlayışsızlığın, misallerini vermiye, amansız kuvvetlerin bundan nasıl istifade ederek yenilik cereyanlarını imhaya çalıştıklarına dikkati çekmek istedik.

Forum yazarları hâdiseleri gelişmesi ile, kendi kanaat ve mizaçlarına göre siyasi partilere katılmak veya onları desteklemek kararı verdiler. Hem manevî tecerrütten kurtulmak, hem bu teşekkülleri bir kütüle eğitimi vasıtası telâkki ederek, düşünme ve öğretme görevlerine bu suretle devam etme imkânlarını aradılar. Aynı zamanda da yaklaşan seçimler karşısında vatandaşlık görevinin en mühim kısmını teşkil eden, siyasi faaliyete, bilgilerinden, emeklerinden ve enerjilerinden bir şeyler katma zaruretini duydular. Bir yere tutunma, kör ve amansız kuvvetlerin savurmasına, köklemesine karşı direnmek için, bir kısmı Hürriyet Partisini, bir kısmı C.H.P. sini melce olarak seçtiler.

Seçimlerde işbirliğinin tahakkuk ettirilemeyiş, Forumun bir tek muhalefet partisini desteklemesini zaruri kıldı. Okurlarımızdan bir kısmının yadırgadığı, bir kısmının tasvip ettiği bu tutum, seçim gibi müstesna bir devre esnasında kaçınılmayacak

bir hal idi. Forum aynı zamanda siyasi hâdiseler üzerinde yorumda bulunan, kanaat ve tercihler üzerinde de yayın yapan bir organ olarak, memlekette mevcut siyasi kanaatlerdeki ayrılıkları da sahifelerine aksettirdi.

Forumun bu tutumunun ve gelen okur mektuplarında müşahede edilen akislerin tam bir perspektif içine sokulabilmesi için Forumun geçen dört yıl esnasındaki hâkim karakterini hatırlamak lâzımdır. Bu vasıf biraz evvel de işaret ettiğimiz gibi onun herşeyden evvel bir fikir dergisi olmasıdır. Geçenlerde haber verdiğimiz Forum yayınları başladığı zaman bu derginin hakikî hüviyeti çok daha açık olarak meydana çıkacaktır. Günlük hâdiselerin bazan mübalâğa edilen etkilerinden, kısa vadeli hedeflerin, perspektifi bozan şaşırıcı ve tereddüt uyandırıcı tesirlerinden kurtulup, gözlerimizi uzun vadeli hedeflere çevirdiğimiz zaman, bu derginin asıl rolü çok daha iyi anlaşılacaktır.

Dergimizde bundan bir müddet evvel "Siyaset ve Eğitim" başlıklı bir yazı yayınlamıştık. Bu yazıda ifade etmek istediğimiz fikirler, Forumun siyasi hâdiseler karşısındaki tutumunu daha iyi izah etmiye yarıyacaktır. Biz partilerin taktik ve propaganda faaliyetleri ile değil, uzun vadeli bir çalışma, sabit ve devamlı hedefler peşinde koşmayı gerektiren temel faaliyetleri ile daha çok meşgul olmak zorundayız. Asıl rolümüz bu ikinci kısımdadır. Bilgiç ve doğmatik bir tavır takınmadan, taktik ve propaganda bahsinde düşüncelerimizi tartışmaya hazır olmak şartıyla ifade edebilir, fakat asıl rolümüzü uzun vadeli hedefler ve çalışmalar çerçevesi içinde mütalâa ederiz.

İşte Forum yeni seneye günlük siyasi hâdiseler karşısında vaziyet alan bir yayım organı olmaktan ziyade, bir fikir dergisinden beklenenleri yapma azmiyle girmektedir.

1957 YILINDA **2.000.000.000** LİRA TUTARINDA İKRAMIYELERİ **TÜRKİYE BANKASI**

Onbeş Günün Notları

Hükümet Programı

B. Millet Meclisinde hükümet programının okunduğu celse hakikaten tarihî bir celse olmuştur. 27 Ekim seçimlerini takibeden devre esnasında Demokrat Parti şeflerinin nasıl bir politika takibedecekleri, okunan hükümet programından vazih olarak anlaşılmıştır.

Programı başlıca iki kısım içinde ele almak faydalı olur: İç politika ve rejim meselelerine taallük eden birinci kısım; iktisadî meselelere temas eden diğer kısım.

Seçim neticeleri, Demokrat Partinin memlekette artık bir ekalliyet olduğunu ortaya koyduktan sonra, 1954 - 57 devresi esnasında takibedilen hatâlı yolun değiştirilmesi mâkul, muvazene- li ve bizzat kendi menfaatini düşünen bir hükümet için tutulacak tek yol olarak görünüyordu. Hattâ hükümet programına tekaddüm eden günlerde Maliye Bakanının bütçe hakkında verdiği bir demecde bâzı yeni düşünme ve yol arama arzusunun sezilmiş olması, hükümetin artık önümüzdeki dört yıl esnasında tutumunu değiştirme ve ıslah etme imkânlarını araştırdığı ümidini yandırmıştı. Mecliste okunan program bu ümidin külliyan yanlış olduğunu açıkça meydana koymuştur.

Siyasî rejim meselelerinde hükümet, önünde bulunan iki yoldan, hem kendisi, hem de memleket için en tehlikeli, en maceralı olanını tercih etmiştir. Bu yol, 1954 seçimlerinden hemen sonra memleketi totaliter bir idareye doğru şuur ve kararlar sevk etme arzusunun işaret ettiği yoldur. Fikir ve basın hürriyetini, toplanma ve cemiyet halinde çalışma hürriyetini, adalet istiklâlini, sendika hürriyetini, Mecliste serbestçe çalışma imtiyazlarını ihlâl eden bir seri kanun ve tatbikat, rejimi, artık yeni bir isimle çağırma gerektirecek hale getirmişti. Anlaşıyor ki, Demokrat Parti şefleri el'an tatmin olmamışlar ve rejimi istedikleri istikamete kâfi derecede sevk edememişlerdir. Okunan program

rejimi tam olarak totaliter renge bürüme kararını ifade etmektedir.

Programda aynen şöyle denmektedir: «Murakabe vazifesinin, icra ve tatbikatın daha mükemmel olmasını temin gayesine matuf bulunduğu hakikatından müteğafil görünerek her şeyin murakabe ile başlayıp murakabe ile bittiği zehabını yaratmaya varan bir zihniyetle, türlü engellemelere, hattâ sabotajları andıran faaliyet ve hareketlere kadar giden bir sistemi kabul etmiye, bunun bir memleket için hayırlı ve faydalı neticeler verebileceğine kani olmaya imkân yoktur.»

Demokrat Parti şefleri, seçim arifesinde Genel İdare Kurulu adına, başına gönderilen bir yazıda ifadesini bulan tehlikeli bir teklif ve zihniyeti, yukarıki satırda programları içine almış bulunmaktadır. Artık iş parlamenter demokrasinin demode bir rejim olduğu iddiasını da aşarak meclis murakabesinin kötü birşey olduğunu ifadeye kadar varmış bulunmaktadır. Demokrat şeflerin muhalefetten hoşlanmadıkları mâlum bir vakıa olmakla beraber, her türlü murakabeden de kurtulmayı arzuladıklarını yukarıki satırlar ifade etmektedir.

İKTİSADİ POLİTİKA

Programın iktisadî kısımlarına gelince, Dördüncü Menderes Kabinesinin programında yer alan bâzı yeniliklerin teklif edilmek istendiği anlaşılmaktadır. Yalnız programın ifade tarzında bu yeniliklerin imkânı olduğu kadar belirsiz bir şekilde takdim edilmiye çalışıldığı görülmektedir. Hükümetin son zamanlarda başvurduğu keyfi fiyat tesbiti politikasını, savunmak için «makul ve tabii fiyat» gibi iktisat doktrininde ortazamanlarda kullanılan ifadeleri hatırlatan mefhumlardan bahsedilmektedir.

Bu yılki bütçenin 440 milyon lira gibi mühim bir varidat fazlalığı ile bağlandığı yolunda, mübalâğa dozu

hayli yüksek bir ifade vardır. Bu yılki bütçenin geçen senekine nisbetle %11 gibi mühim bir nisbette artmış olması, bu iddiayı tekzibe yetecek bir delildir. Keza yatırımların hızlandırılacağına teyid edilmesi de aynı mahiyettedir.

İktisadî devlet teşekküllerinin yatırımlarının bir iktisadî plâna göre kontrol edileceği vaadi, Başbakanın, sık sık tekrar ettiği «bizim plânımız var. Herbir teşekkülün faaliyeti bir plâna dayanıyor!» iddiasından oldukça farklı bir tutumu ifade etmektedir.

Kredilerin kontrol edileceği vaadi ise, son yıllarda en sık yapılan vaadler cümlesinden olmakla beraber, fiyatta tam aksi neticeler alınmış bir konudur.

Başbakan bu yeni tedbirlerle Türk parasının kıymetinin takviye edileceğini söylemektedir. Programın başka bir yerinde ise, bu tedbirlerin eski gidişin bir devamı olduğu sözü sarfedilmektedir. Hattâ Başbakan eski gidişten o derece memnundur ki, geçen 7 yıl esnasında yapılan işleri de bir münasebet getirip, «program» okunurken bile tekrardan kendini alamamaktadır. Bu esnada da, artık bu derginin tashih edile yorulduğu muazzam hatâlar ve yanlışlar, teessüfle kaydetmek icabeder ki, bir Başbakanın program - nutkunda yer almaktadır. Bunların bir tanesi, yedi sene zarfında sanayiye dört mislinden fazla bir gelişme kaydettiği iddiasıdır. İkincisi ise, millî gelirimizde yüzde yüzü aşan bir artışın meydana geldiği sözüdür.

Halbuki son çıkan İstatistik Genel Müdürlüğü yayınlarındaki bilgiye göre durum şöyledir: Sınaf gelişmenin tek müş'iri, sınıf sahada elde edilen hakikî gelirin ve istihsalin artış nisbetidir. 1950 yılında sınıf gelirlerin ve istihsalin tutarı 1 milyar 14 milyon lira olduğu halde, 1956 da vaziyet 1 milyar 637 milyon lira olmuştur. Yani gelişme %60 kadardır. Millî gelire gelince aynı devrede millî gelirimiz 9 milyar 98 milyondan 13 milyar 298 milyon liraya yükselmiştir. Yani artış nisbeti %30 civarındadır. Başbakanın iddialarıyla bu rakamlar arasında en ufak münasebet yoktur.

Programın bir yerinde tenkidlere al-dırış edilmeyeceği söylenirken başka bir yerinde de bu tenkidlerde ileri sürülen bâzı noktaların programda nazarı dikkate alındığı ifade edilmektedir. Şu ifadeleri arka arkaya okuyalım: «Bâzı meseleler üzerine iyi niyetle veya fır-

şat kollayıcı maksatlarla teksif edilen tenkidler ne olursa olsun, bunlara lüzumundan fazla bir ehemmiyet atfetmeden yolumuza devam etmek kararındayız» deniliyor. Daha sonra ise, «bugün iyi niyetle veya fırsat kollama maksadıyla üzerinde durulmakta olan haklı veya haksız birtakım endişelerin ve tenkid mevzuu meselelerin sür'atli ve esaslı bir hal şekline bağlanmakta bulunduğunu kabul etmemeye imkân yoktur» denilmektedir.

Programın dış politika meselelerine temas eden kısımları, münakaşalı ve münazaçalı bir mahiyet ifade etmektedir.

«Gizli Komünistlikle» Mücadele

Başbakan, 4 Aralıkta B. Millet Meclisinde okuduğu hükümet programında aynen şunları söylemiştir :

«Demokrasilerde matbuat rejimlerinin haiz olduğu ehemmiyeti izahıtan müstağni addederek matbuata ait mevzuat ve tatbikatta da bizzat hürriyet nizamını zedeliyecek bâzı boşlukların ve eksikliklerin mevcudiyetine işaret etmek lüzumuna kaaniyiz Bunların sür'atle gözden geçirilerek halledilmesini ele alacağız.

«Hürriyetlerin suiistimali, sanki fikir ve tenkid hürriyetini tekemmül ettirmek gayesine matuf imiş gibi gösterilerek aşırı iddia ve taleplerde bulunulması ve böylece bir mes'uliyetsizlik rejiminin tesisine çalışılması gibi teşebbüslerin memlekete ve rejime büyük zararlar ıka edecek mahiyet taşıdığı artık aşikâr hakikatlerden olmuştur.

«Esefle kaydetmek icabeder ki, ölçsüzlüklerden faydalanarak ve meydanı boş zannederek harekete geçmiş olan ve siyaset mücadelelerinde ağırlaştırma ve zehirleme gayreti içinde çalışan ve birçok yerlerde barınmak istidadında olan gizli komünistlikle müessir bir mücadeleye girişmek, huzur ve sükûnun temininde ve mânevi âsâyişin iadesinde ehemmiyetli bir tedbir telâkki edilmek icabeder.»

Başbakanın basın hürriyeti ve fikir hürriyeti içinde kaldığını iddia ettiği «boşluklar» ve «aşırı iddialar» hakkındaki beyanlardan hemen sonra, «gizli

komünistlikle mücadele» zaruretine işaret etmesi, bu sözlerin tesadüfen arka arkaya söylenmediğini ifade etmektedir. Hükümet programı ve program gereğince Meclise sevk edilen içtüzük tadedilâtı hakkında yazdığımız diğer yazılarda da belirtildiği gibi, 5 nci Menderes Hükümeti siyasî rejimimiz içinde son kalan hürriyet bakiyelerini de tasfiye etmek üzere harekete geçmiştir. Bu tasfiye için aradığı bahaneler arasında «gizli komünizm ile mücadele» arzusu iyi bir paravan vazifesi görmektedir.

Bu bilinmeyen bir taktik değildir. Hitler, Musolini, Peron ve Salazar, memleketlerinde tek parti hâkimiyetini kurabilmek için «Komünizmle mücadele» bahanesini başarı ile kullanmışlardır. Bu yol, 1930 yıllarında Avrupada irili ufaklı birçok diktatörün tekrar tekrar denediği, malûm, denenmiş ve bugün artık çok eskimiş bir taktiktir. Bu memleketlerde bilhassa o devreler esnasında komünizmin bir siyasî ve içtimâî cereyan olarak, halkın mühim bir kısmını korku ve telâşa sevkedişi, komünist propagandası ile birlikte her türlü liberal ve hattâ muhafazakâr fikirlerin bile baskı altına alınmasına imkân veren bir unsur olmuştur. Birçokları sırf ilerliyen komünist propagandasını baskı ve şiddetle de olsa durdurabilmek için, kendi fikir hürriyetlerinin zedelenmesine bile râzı olmuşlardır.

Bugün Türkiye'de 1930 yıllarında Avrupadakine benzer bir durum yoktur. Komünist Partisi mevcut değildir. Mevcut âzaları birkaç sene evvel ağır cezalara çarptırılmışlardır. Bundan da arta-kalan bir bakiye mevcut ise, bu artık hiçbir şekilde tesirli faaliyet göstermeyecek şekilde iyice yer altına kaynamış olmalıdır. Yayın hayatına gelince, Türkiye'nin hiçbir devrinde, değıl komünist, hattâ solcu olarak vasıflandırılabilir, sosyalist, radikal, kollektivist yayınların duraklaması bugünkü kadar tam olmamıştır. Başbakan komünist ve solcu faaliyeti, şiddet ve baskı ile nasıl yıldırıldığını muhtelif vesilelerle, âmme efkârına iftiharla bildirmiştir. «Parmaklarını kımıldatsalar gözümüzden kaçamaz» gibi sözleriyle vaziyete nasıl hâkim olduğunu ifade etmek istemiştir. Halbuki tek parti devrinin hâkim olduğu 1930 yıllarında, Atatürk zamanında solcu ve komünist neşriyatının ve faaliyetlerinin nekadardır serbestçe cereyan ettiğini anlıyabilmek

için, bu devrede yayınlanan kitapların ve broşürlerin isimlerine bakmak ve kaba bir istatistik yapmak kâfidir.

Fikir ve basın hürriyeti bahsinde «aşırı talepler», «kalan boşluklar» sözleri arkasından, «gizli komünizmle mücadele» sözünün tekrar ortaya atılması, hazırlanmakta olan yeni baskı tedbirlerine bâzı bahaneler aramakta olduğunu akla getirmektedir.

BU DERGININ TAVSIYESI

Bu dergi komünizmle mücadelede şimdiye kadar tutulan yolları zaman zaman şiddetle tenkid etmiştir. Görüşümüzü bu münasebetle bir kere daha açıklamakta fayda vardır. Bir fikri ve içtimâî cereyan olarak, yalnız baskı ve polis tedbirleri almak suretiyle komünizmle mücadele etmek imkânsızdır.

Lenin kapitalizmin yıkılması ve komünizmin kuvvetlenmesi için en müsait zeminin, enflasyon tarafından hazırlandığını söylemiştir. Hakikaten enflasyon, vurguncular, karaborsacılar, spekülâtörler, harb zenginleri için, oturdukları yerden milyonlar kazanma imkânları yaratmakta, cemiyette refah ve lüks içinde yüzen mahdut bir zümre ile sefalet çeken milyonları karşı karşıya getirmektedir. Sağlam bir içtimâî bünyenin temeli olan orta sınıf kemirmektedir. Bir memlekette komünizmin yayılması veya kuvvetlenmesi önlenmek isteniyorsa, yapılacak ilk iş, içtimâî muvazaneyi bozan âmilleri ortadan kaldırmaya hizmet edecek bir politika takibetmektir.

Komünizm aynı zamanda bir hayat görüşüdür. Gençlerin, aydınların bu hayat görüşüne kapılmamaları arzu ediliyorsa, bunu komünist yayınları durdurmak, insanların kafasına sansür koymak suretiyle temin edemeyiz. İnsanlara daha iyi bir hayat ve dünya görüşünün mevcut bulunduğunu göstermek ve bunu serbestçe komünistlerle mukayese etmelerine imkân vermek lâzımdır. Bu dergi çıktığı tarih tenberi hürriyet düzeninin, totaliter ve kollektivist komünizme üstünlüğünü anlatmak suretiyle kendine şöhret yapmıştır. Bu dergiyi komünistler kendileri için, hükümetin çıkardığı en ağır terör tedbirlerinden daha tehlikeli görmüşlerdir. Okurların Forumu'nda yayınlarımızın bâzılarına karşı yapılan ağır hücumlardan, bu endişenin nekadardır kuvvetli olduğunu sezme zor değildir. Dünyanın her tarafında komünizme karşı başarı ile mücadele eden

ler, hür cemiyet düzeninin üstünlüğüne inanan kimseler olmuştur. Bugün komünizmin hakikî bir tehlike olarak belirdiği Asya'da, bu sisteme karşı başarı ile mücadele eden, geri kafalı mürteci ve despot Çan Kay - Şek değil, aydın ve ileri fikirli, hürriyete âşık Nehru olmuştur. Avrupa'da komünizmin gerilemiş olduğu memleketler, İngiltere'deki İşçi Partisi gibi, reformcu ve hürriyetçi demokratik cereyanlar olmuştur.

Türkiye'de hakikaten bir komünist tehlikesi belirecekse bunun hakikî müsebbibi hükûmetin halihazırdaki iktisadî, içtimâî, siyasî tutumu, fikir hürriyeti bahsinde benimsediği geri ve iptidâî vaziyet alışıdır. Eğer Türkiye içtimâî adaletin hüküm sürdüğü bir ülke olmaktan çıkar, orada insanlar aşırı ve haksız servet frakları yüzünden birbirlerini sevmez, bil'akis birbirlerinden nefret eder hale gelirlerse, böyle bir memleket komünizmin yayılması için müsait bir zemin haline getirilmiş olur. Bunun da müsebbibi hükûmetin takibettiği yanlış iktisat politikası, yanlış siyasî ve içtimâî tedbirlerdir. Aynı zamanda bir memlekette hürriyet rejimini sevdirecek ve benimsetecek şekilde hareket edilmezse, işte o zaman halk ve aydınların totaliter bir düzen olan komünizme temayül etmelerini önlemek çok zor olur.

Hükûmeti bir kere daha ikaz etmek isteriz ki, işçileri gayet geri ve iptidâî mülâhazalarla baskı altında tutmak için alınan hatâli tedbirlerle, içtimâî adaleti hergün zedeleyen enflasyonist politika ile, hürriyet rejimini benimsiyen, ona hürmet eden bir tavır takınma yerine onu imha etmeye çalışan bir iç politika anlayışı ile komünizm mücadelesi yapılamaz. Bunu böylece bilmekte fayda vardır.

Meslekten Ayrılış Yıldönümü

1956 yılı Aralık ayı başında Forum'un kurucu ve yazarlarından bazıları, üniversitedeki mesleklerinden ayrılmışlardı. O günler hepsi için bütün hayatları boyunca hatırlıyacakları kıymetli hatıralar ve tecrübelerle dolu geçti. Mensup oldukları müessesede anlayış, mânevi tesanüt ve sempati gösteren öğrencilerin yaptıkları mâsum ders boy-

kotu, emniyet kuvvetleri ve Fakülte idarecilerinin işbirliği ile şiddetli bir şekilde önlenmiş. İstifa eden öğretim üyelerinden biri, öğrencileri, disipline aykırı hareketlere teşvik etme ithamı ile, bir gece sabaha kadar emniyette sorguya çekildi. Diğer öğretim üyelerinin evleri, hareketleri, tanımadıkları bâzı insanlar tarafından daimî tarassut altında tutuldu. Yalnızca inandıkları fikirlere ve kıymetlere sadık kalabilmek için, bu genç öğretmenlerin yaptığı basit ve normal bir hareket, onları hükûmet nezdinde, şüpheli birer şahıs haline soktu.

Bu hâdise hem memleket içinde, hem memleket dışında geniş akisler uyardı. Memleket insan kıymeti, fikir kıymeti bilmiyen, kanun hâkimiyeti, müessesese hakları v.s. gibi şeyler tanımayan bir idare karşısında, yalın ve üzgün bir şekilde hâdiseleri seyrediyordu. Bundan evvel, şahsiyetleri, meslekleri, müesseseleri amansız bir şekilde taarruza uğrıyan kimseler, ve meslek mensupları, âmme efkârında güven, cesaret ve hürmet uyandırmıyacak tarzda, sahneyi terketmişlerdi.

Bu genç öğretmenler, mânevi hayatları bakımından son derece mühim bir meydan okuma ile karşı karşıya idiler. Kendilerine doğru görünen, fakat binbir güçlük, mahrumiyet ve fedakârlıktan başka çok az şey vadeden bir yolu seçtiler. Bu suretle ezilmek istenen ruhlarını kurtardılar ve belki de bütün hayatları boyunca hiçbir zaman verme fırsatı bulamayacakları bir derisi öğrencilerine vermiş oldular.

Fikir hürriyeti, insanın mânevi kıymeti gibi mücerret prensiplerin, ferdlerin hayatına karışan, ona istikamet veren müşahhas ve reel birer düstur olup olmadığı başka memleketlerde ancak bu gibi tecrübelerle teyid edilebilirdi. Yazılan, söylenen, okutulan prensiplerin, hakikaten öğrenilmeye, üzerinde düşünmeye, benimsenmeye değer olup olmadığı ancak bu şekilde isbat edilebilirdi.

Fikrî meseleler karşısında ciddi vaziyet alma kararından başka bir mânâsı olmayan bu hâdiseyi anlamıyarlardan bir kısmı, bunu başka amillerle izaha kalkışmış olabilirler. Meselâ bu hâdise bazıları için, biraz lüks ve pahalı bir arkadaşlık tesanüdü olarak tefsir edilebilir. Türkiye'de arkadaşlığın, akrabalığın dışına çıkan bir kol-

lektif hareketin mânâsını anlamak sosyolojik olarak biraz güç olabilir. Fakat eğer bu memlekette, kan ve mekân yakınlığı gibi iptidâî rabitaları aşan, mücerret fikirler ve mânevi kıymetler etrafında tesanüt hissini mahiyetini anlamıyan insanlara rastlıyorsak buna hayret etmemeliyiz. Bu, bir fikrî ve içtimâî tekâmül meselesidir.

Bu hareketin samimî, spontane mahiyetini göremiyen bâzı kimseler, iktidarın ithamları ile âhenkli olarak, bunda siyasî bir maksat, bir gösteriş arzusu gibi saikler aramaya kalkmış olabilirler. Hattâ iktidar mehafilinin kullandığı delilleri göstererek, «işte bakın hepsi de teker teker gidip muhalefet partileri içinde yer aldılar!» diyebilirler. Hür bir memlekette siyasî mücadelelerin her vatandaşın açık bir fikir mücadelesi olduğunu unutanlar için böyle mülâhazalar tabii karşılanabilirler. Hayatları boyunca hiçbir dâva uğruna fedakârlığa râzı olmamış kimseler, için mücadeleye hazır olacak şekilde bir iç âleme sahip olmayı için, bu tarz izahlara başvurma hiç de yadırganmamalıdır.

Meslek hayatlarının ilk devrelerinde böyle bir test geçiren genç hocaları, öğrencilerinin ve nihayet maceralarını seyreden memleket aydınlarının ibretle takib ettiklerine şüphe yoktur. Dürüst muhakeme, hakikat karşısında korku ve tereddüt tanımayan mânevi cesaret, doymak bilmiyen merak ve tecessüsle hâdiseleri aydınlatmaya çabalama v.s. gibi ilim adamına yakışan usûl ve geleneklerden ayrılmadıkça, bu genç hocaların memleket irfânı için, nerede olurlarsa olsunlar, hakikî hizmetleri inkıta uğramıyacaktır.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 9 ncu Yıl Dönümü

10 Aralık 1948 tarihinde, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu «İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi» ni imza etmişti. Bu yıl beyannamenin imzasının 9.cu yıldönümünü kutlamış oluyoruz. Büyük Millet Meclisimiz bu beyannameyi 10 Mart 1954 yılında tasdik ederek, bu be-

yanname hükümlerini Türk devletinin rsemen benimsemiş bulunduğunu bütün medenî âleme karşı beyan ve taahhüt etmişti.

1957 yılının sonlarını yaşadığımız bugünlerde beyannamenin kabulü yıldönümü münasebetiyle beyannamayı yeniden okumak insana büyük bir hüznü vermektedir. Çünkü bu beyannameden aynen aldığımız aşağıdaki bazı maddeleri yeniden okumak, sol yıllarda nelerin kaybedildiğini daha şuurlu bir şekilde idrak etmemize imkân vermektedir. İhtimal hükümetimiz, aydın vatandaşlarımızın bu hüznü duymalarını önlemek için, geçen yıllarda yapılması müted olan törenleri, konferansları ve radyo yayınlarını, bu seneki yıldönümünde tekrar ettirmemiştir. Bu seneki yıldönümü, birkaç muhalif gazetenin beyanname metinlerini yayınlaması, birkaç fıkra yazılması ve Hürriyet Partisi Başkanının basına bir beyanat vermesinden ibaret olmuştur. Geçen senelerde olduğu gibi, üniversite mensupları törenler ve konferanslar ter tip etmemişler, okullarda bu beyannamenin muhtevasını anlatan konuşmalar yapılmamış ve radyoda özel programlar tekrarlanmamıştır.

İnsan hakları Beyannamesinin aşağıya aldığımız bazı maddeleri, fikir hürriyeti, basın ve yayın hürriyeti, toplanma hürriyeti, dolaşma, seyahat etme hürriyeti, cemiyet kurma hürriyeti, devlet hizmetlerinden eşit olarak faydalanma hakları, müstakil mahkemeler önünde hakkını arama hürriyeti, hürriyetinden mahrum edilme korkusundan mâsun olma hakkı, sendika kurma ve iktisadî menfaatlerini savunma hakları, mal ve mülkünden keyfi olarak mahrum edilmeme hakları v.s. gibi düzînelerle temel hakların nasıl bir vuzuh ve kayıyetle taahhüt altına alınmış olduğunu ifade etmektedir.

Bütün bu maddeleri tam metin olarak alışımızın en mühim sebebi, fikir hürriyetine, akademik hürriyetlere, üniversite bağımsızlığına, basın hürriyetine, toplanma, dernek kurma hürriyetine, bağımsız adalete sahip olma hakkına, son yıllarda indirilmiş olan ağır darbelerin, bütün medenî dünyaya karşı yapmış olduğumuz taahhütlerle nasıl tezat halinde bulunduğunun daha iyi anlaşılması içindir.

Aydın Türk gençliği, medenî insanlığın müşterek mirası haline gelen bu prensiplerin tahakkuku uğruna payına

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin Bazı Maddeleri

Madde 7 — Kanun önünde herkes eşittir ve farksız olarak kanunun eşit korunmasından istifade hakkını haizdir. Herkesin işbu beyannamaya aykırı her türlü ayırddedici muameleye karşı ve böyle bir ayırddedici muamele için yapılacak her türlü kışkırtmaya karşı eşit korunma hakkı vardır.

Madde 8 — Her şahsın kendisine Anayasa veya kanun ile tanınan ana haklara aykırı muamelelere karşı fiilî netice verecek şekilde millî mahkemelere müracaat hakkı vardır.

Madde 9 — Hiç kimse keyfi olarak tutulamaz, alıkonulamaz veya sürülemez.

Madde 10 — Herkes, haklarının, vecibelerinin veya kendisine karşı ceza mahiyette herhangi bir isnadın tesbitinde, tam bir eşitlikte, dâvasının bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından nasafetle ve açık olarak görülmesi hakkına sahiptir.

Madde 11 — 1) Bir suç işlemekten sanık herkes, savunması için kendisine gerekli bütün tertibatın sağlanmış bulunduğu açık bir yargılama ile kanunen suçlu olduğu tesbit edilmedikçe mâsum sayılır.

2) Hiç kimse, işlendikleri sırada millî veya milletlerarası hukuka göre suç teşkil etmeyen fiillerden veya ihmallerden ötürü mahkûm edilemez. Bunun gibi, suçun işlendiği sırada uygulanan cezadan daha şiddetli bir ceza verilemez.

Madde 12 — Hiç kimse özel hayatı, ailesi, meskeni veya yazışması hususunda keyfi karışmalara, şeref ve şöhretine karşı tecavüzlere mâruz kalmaz. Herkesin bu karışma ve tecavüzlere karşı kanun ile korunmağa hakkı vardır.

Madde 13 — Herkes herhangi bir devletin arazisi dahilinde serbestçe seyrüsefer ve ikame eylemek hakkını haizdir.

2) Herkes, kendi memleketi de dahil olduğu halde, herhangi bir memleketi terketmek ve memleketine tekrar dönmek hakkını haizdir.

Madde 15 — 1) Her ferdin bir vatandaşlığına hakkı vardır.

2) Hiç kimse keyfi olarak vatandaşlığından veya vatandaşlığını değiştirmek hakkından mahrum edilemez.

Madde 17 — 1) Her şahıs tek başına veya başkalarıyla birlikte mal ve mülk sahibi olmak hakkını haizdir.

2) Hiç kimse keyfi olarak mal ve mülkünden mahrum edilemez.

Madde 18 — Her şahsın fikir, vicdan ve din hürriyetine hakkı vardır; bu hak, din veya kanaat değiştirmek hürriyetini, dinini veya kanaatini tek başına veya topluca, açık olarak veya özel surette, öğretim, tatbikat, ibadet ve âyinlerle izhar etmek hürriyetini gerektirir.

Madde 19 — Her ferdin fikir ve ifade hürriyetine hakkı vardır. Bu hak fikirlerinden ötürü rahatsız edilmemek, memleket sınırları mevzuubahis olmaksızın malûmat ve fikirleri her vasıta ile aramak, elde etmek ve yaymak hakkını gerektirir.

Madde 20 — 1) Her şahıs muslihane toplanma ve dernek kurma ve derneğe katılma serbestisine maliktir.

2) Hiç kimse bir derneğe mensup olmağa zorlanamaz.

Madde 21 — 1) Her şahıs, doğrudan doğruya veya serbestçe seçilmiş temsilciler vasıtasıyla, memleketinin kamu işleri yönetimine katılmak hakkını haizdir.

2) Her şahıs memleketinin kamu hizmetlerinden eşitlikle faydalanmak hakkını haizdir.

3 — Halkın iradesi hükümet otoritesinin esasıdır; bu irade, gizli şekilde veya serbestliği sağlayacak muadil bir usul ile cereyan edecek genel ve eşit oy verme yoluyla yapılacak olan devrî ve dürüst seçimlerle.

Madde 23 — 1) Her şahsın çalışmaya, işini serbestçe seçmeye, âdil ve elverişli çalışma şartlarına ve işsizlikten korunmaya hakkı vardır.

2) Herkesin, hiç bir fark gözetilmeksizin, eşit çalışma karşılığında eşit ücrete hakkı vardır.

3) Çalışan her kimsenin kendisine ve ailesine insanlık haysiyetine uygun bir yaşayış sağlayan ve gerekirse her türlü sosyal korunma vasıtalarıyla de tamamlanan âdil ve elverişli bir ücrete hakkı vardır.

4) Herkesin, menfaatlerinin korunması için sendikalar kurmaya ve bunlara katılmaya hakkı vardır.

Madde 27 — 1) Herkes, topluluğun kültürel faaliyetine serbestçe katılmak güzel sanatları tatmak, ilim sahasındaki ilerleyişe iştirak etmek ve bundan faydalanmak hakkını haizdir.

2) Herkes, sahibi bulunduğu her türlü ilim, edebiyat veya sanat eserlerinden mütevellit manevî ve maddî menfaatlerin korunmasına hakkı vardır.

Madde 28 — Herkesin, işbu beyannamede derpiş edilen hak ve hürriyetlerin tam tatbikini sağlayacak bir sosyal ve milletlerarası nizama hakkı vardır.

düşen sorumluluğu, memleketi geri ve mek istiyenler karşısında kendisini bek karanlık bir devreye yeniden sarket. liyen vazifeyi daha iyi idrak edecektir.

1957 Bütçesi üzerinde Açıklamalar

3 Aralık tarihinde çıkan gazetelere Maliye Bakanı 1958 bütçesinin umumî hatları hakkında bilgi vermiştir. Forumun baskıya gideceği şu günlerde de 1958 bütçesine ait gerekçe yayınlanmış bulunmaktadır. Bu gerekçe üzerinde Forum'un gelecek sayılarında daha tafsilâtlı olarak duracağız. Şimdilik 1958 bütçesinin hâkim karakterleri hakkında bazı umumî mütalâalarda bulunmak istiyoruz.

Aşağıdaki tablo, 1957 ve 1958 bütçelerinin mukayeseli durumunu göstermektedir:

	(Milyon Lira)	
	1957	1958
Umumî muvazene ve mülhak bütçeler	4.144.5	4.597.7
Câri masraflar	2.835.9	3.089.2
Yatırımlar	1.308.6	1.507.5

Verilen izahata göre, umumî muvazene geçen yıl 4.006.7 milyon lira iken, bu yıl 4.447.4 milyon liraya çıkarak %11 kadar artmıştır. Yalnız bu rakama geçen seçimler arifesinde bilhassa köy ihtiyaçları için sarfedilmek üzere kabul olunan 116.6 milyonluk ek tahsisatı dahil etmek lâzımdır.

Geçen seneye nazaran câri masraflardaki %9.3, buna mukabil yatırımlardaki artış ise %15.2 dir. Geçen sene yatırımlar, umumî bütçenin %31,56 sını teşkil ettiği halde, bu yıl %32,79 unu teşkil etmektedir. Demek ki, bu yıl, masraf bünyesi içinde yatırımların daha geniş bir hacim işgal etmesi umumî masraf hacmini kabartan en mühim âmilidir. Tahsisat artışında 254 milyon lira câri masraflara gittiği halde, 200 milyon kadarı yatırımlara gitmektedir.

Büyük kemiyetlerin bu genel mukayeseden sonra, câri masraflardaki artışların en mühim kısmının Maliye Bakanlığı bütçesinde meydana geldiği görülmektedir. 1957 yılında 273.9 milyon liralık câri masrafları olan bu Bakanlığın 1958 tahsisatı 420.6 milyona çıkmıştır. Millî Savunma masrafları aynı kalmaktadır. Millî Eğitim bütçesinde 26 milyonluk bir artış vardır. Sıhhat Bakanlığı bütçesinde de 13 milyonluk bir artma vardır. Bu rakamlar gösteriyor ki, Bakanlıkların câri masraf bütçelerini yapılıırken oldukça titiz davranılmış-

tir. Tasarruf zihniyetiyle hareket edilmiştir.

Bakanlıkların yatırım bütçelerinde en yüksek artış gösteren Bayındırlık Bakanlığı bütçesidir. Artış 130 milyon liraya yakındır. Bundan sonra 115 milyon lira ile Maliye Bakanlığı gelmektedir. Maliye Bakanlığının câri masraf bütçesindeki artışın 103 milyon lirasının iç ve dış ticaret pirimlerinin sebep olduğu açıklardan bir kısmının bütçeye nakledilmesi yüzünden konduğu açıklanmıştır. Yatırım bütçesindeki artış ise, Maliye Bakanlığının Karayollarında ve Devlet Su İşleri Müdürlüğü yatırımlarında meydana gelen 50 şer milyonluk artışları karşılamak için konan tahsisattan ileri geldiği görülmektedir.

Maliye Bakanının iddiasına göre bu yıl bütçesi de denk hazırlanmıştır. Buna mukabil Başbakanın okuduğu programda ise, bütçe 440 milyon gibi muazzam bir yekûnla bir bütçe fazlalığı (surplus) ile hazırlanmıştır. Kanaatimizce her iki iddia da mesnetsizdir. Hele sonuncusu külliyan yanlıştır.

Hükümet temsilcilerinin iddialarına göre Türk bütçeleri 1954 yılından beri denktir. Buna göre bu yılki bütçenin 5 nci denk bütçe olması lâzımdır. Halbuki 15 Mayıs tarihli Forumda çıkan bir notta da belirtildiği gibi, 1954 bütçesinin 217 milyon, 1955 bütçesinin ise 263 milyon lira açıkları kapandığı kesin hesapların tetkikinden anlaşılmaktadır.

Forum'un gelecek sayılarında 1958 bütçesinin iktisadî tesirleri, denklik imkânları ve muhtemel açık miktarı hakkında daha geniş tahlillerde bulunacağız. Fakat bu bütçe hakkında şimdiden söylenebilecek şey şudur: Bu bütçede şimdiye kadar yapılan tenkidlerden bazılarına hak verildiğini gösteren işaretler vardır. Bir malî istikrar bütçesi yapılması için bazı gayretler sarfedilmiştir. Fakat bu bütçenin de istikrarı temin etmesi mümkün değildir. Olsa olsa bu bütçe geçen senekiler kadar kuvvetli bir enflasyon bütçesi olmayabilir. Bütçeyi denkleştirmek için kabul edilen 100 milyon lira gelir sağlayacak inhisar zamları kifayetsizdir. Yeni vergilerin ihdası veya mevcut vergi nisbetlerinin artırılması zarureti kendini göstermektedir. Başbakanın yaptığı hesapla bu yıl 440 milyon liralık bir fazla olacağını farzetmek ve halk hissiyatını daha faz-

la rencide etmemek için varidatı takviye yolları aramamak kanaatimizce bu bütçeyi de, — daha az nisbette de olsa — gene enflasyoncu bir bütçe yapacaktır.

Yüzüncü Yıldönümü Eşiğinde

Geçen sene dekanlarının Bakanlık emrine alınması ve bazı öğretim üyelerinin istifası hâdiseleri ile yanyana gelmiş olmasından dolayı Siyasal Bilgiler Fakültesinin, kutlanmasına müsaade edilmeyen, yıldönümü töreni, bu yıl bazı tereddütlerden sonra yapılmıştır. İlk ândaki tereddütlerin, idarî makamlardan geldiği anlaşılmıştır. Fakat yıllardır, bir müesseseye mensup olmaktan doğan arkadaşlık hisleriyle kutlanan bu yıldönümünün bu yıl da yapılmadan geçirilmesi lüzumsuz bir hareket olurdu.

Tören tahmin edilebileceği gibi, herhangi bir hâdiseye sahne olmadan normal bir şekilde cereyan etmiştir. Rektör ve Dekandan sonra, en yaşlı hoca ve bir öğrenci konuşmuştur.

Siyasal Bilgiler Fakültesi, üniversitemiz içinde dış âlemle teması en fazla, yeni fikirleri kabule en müsait bir müessesedir. Yıllardır sürüp gelen, köklü arkadaşlık ve ocak hissiyatı yanında, bilhassa yeni nesle mensup genç öğretmenler kadrosunun kurmaya çalıştığı, bir entellektüel atmosfer mevcuttur. Bu atmosferin yaşatılması, canlandırılması ve kökleşmesi, bu müesseseden yetişen gençler kanalıyla bütün memlekete yeni bir zihniyetin yayılması bakımından son derece önemlidir.

Son Dış Ticaret Durumu

İhracat mevsiminin başında bir ay sayılan ekim ayına ait dış ticaret rakamları yayınlanmıştır. Bu ay içinde geçen seneye nazaran ihracatımızda 11 milyon liralık bir düşme görünmektedir. Bu düşme bilhassa meyvalar ve madenler kaleminindedir. İthalatımızda ise, geçen seneye nisbetle 26,5 milyon liradan fazla bir artma vardır. Bu artış

bilhassa nakil vasıtaları ve muhtelif kalemlerden ileri gelmektedir.

1957 nin ilk 10 ayı ile geçen seneninkini mukayese edecek olursak, bu yılın ihracat kıymeti 742 küsur milyon lira, ithalât ise 910 milyon liradır. Halbuki geçen yıl aynı rakamlar 671 ve 969 milyon lira idiler. Demek ki ihracatta 70 milyon liralık bir artış, ithalâtta 60 milyon kadarlık bir azalış olmuştur. İhracattaki artışın en mühim sebebi, bu 10 ay içinde 271 milyon liralık tütün satarak geçen seneki seviyenin 60 milyon kadar üstüne çıkılmış olmasıdır. Bundan sonra 103 milyon liralık pamuk satışı gelmektedir ki, bu da geçen seneki seviyesinden 40 milyon kadar fazladır. Aynı zamanda meyva satışları da 141 milyon olarak, geçen seneki seviyesini 47 milyon lira aşmıştır. İhracatımız arasında hububat çok düşmüş, geçen sene 79 milyon liralık hububat satılmışken bu yıl ancak 5 milyon liralık satılmıştır.

İthalâta gelince, makineler, demirçelik ve nakil vasıtalarında önemli düşmeler olmuştur. Geçen sene bu kalemlerden 535 milyon liralık ithalât yapıldığı halde bu yıl ancak 340 milyon liralık yapılmıştır.

Bu yıl ihracatımız Batı Almanya'ya azalmış, buna mukabil, İngiltere ve Amerika'ya geçen yıla nazaran artmıştır. İthalâtımızda da aynı temayül mevcuttur.

Dünyada Gıda Maddeleri İstihsalı

Son aylarda Dünya Tarım ve Gıda Teşkilâtının (FAO), Roma'da yayınladığı bir rapora nazaran, 1956 - 57 yılında dünyada gıda maddeleri istihsalı, nüfus artışı nisbetinden yüksek olmuştur. Bu devre içinde dünya nüfusu %1.6 nisbetinde çoğaldığı halde, gıda istihsalindeki artış %3 nisbetini bulmuştur. Bütün olarak kıtlık tehlikesi gerilemiş bulunmakla beraber, dünyanın büyük bir kısmında el'an noksan beslenme hali devam etmektedir.

1952 yılındanberi az gelişmiş memleketlerde gıda maddeleri istihsalı dünya vasatisinin üstünde olmuş, buna mukabil gelişmiş memleketlerde artma hızı yavaşlamıştır. Az gelişmiş memleketlerde gıda istihsalini artırmak için yapılan mevzii plânlar beş yıl yerine

dört yıl içinde tamamlanmıştır. Uzakdoğuda istihsal plân hedeflerini bir hayli aşmıştır.

Afrika ve Ortadoğuda istihsal plân hedeflerine göre yükselmiş, güney Amerika'da plân hedeflerinin gerisinde kalmış olmakla beraber, gene de dünya vasatisinin üstünde tahakkuk etmiştir.

Sovyetler Birliğinde zahire istihsalinde %20 kadar bir artış meydana gelmiş ve hububat istihsal bölgeleri, 1954 yılındanberi başlıyan «bakir topraklar» kampanyası yüzünden doğuya doğru kaymıştır. Doğu Avrupa'da hububat istihsalı %10 düşmüş, Çin'de ise %5 - 6

kadar artmıştır. Doğu Avrupada yem kıtlığından hayvan stokunda azalma olmuş, et istihsalı birden artmıştır. Sanayileşme yüzünden bu memleketlerde ziraî istihsalde mühim bünye değişimleri meydana gelmiştir.

Dünyada buğday ve buğday unu ihracatı 30 milyon ton gibi rekor bir seviyeye çıkmıştır. Pirinç istihsalinde ve ihracatında da artış devam etmiştir. Et istihsalı rekor seviyededir. Süt ve sütü gıda maddeleri hayvan stokundaki artıştan çok, verimin yükselmesi neticesinde artmıştır. Yün istihsalı son 10 yıl vasatisinden %30 fazladır.

Hürriyet Üstüne Diyalog

Ömer SAKIP

BİRİNCİ ADAM : Yurdumuzda demokrasi, hürriyet şampiyonları ne de çokmuş meğer. Sokağa çıktınız mı adım başına da birisine rastlıyorsunuz. Elinize bir dergi, gazete geçmesin; bakıyorsunuz, «Şef» alkışlamaktan avuçları nasır tutmuş birçok kalem erbabı demokrasi ve hürriyet mücahidi kesilmiş. Sayıları bu kerte kabarık, heyecanları bu kerte taşkın insanların yıllar yılı dillerini tutup susuşlarına bilmem ne demeli?

Öyle sanıyorum ki, kalem oynattıkları bu konuda bilgileri de yeterince değil. Ağızlarında sakız gibi çiğnedikleri sadece iki kelime: demokrasi, hürriyet!

İyi, hoş ama, günümüzde, kişinin gerçek hürriyeti ancak ve ancak ekonomik esaretten de kurtulmasına bağlıdır. Geçen yüzyılda, başını böyle hürriyet dumanları bürümüş kişilere Kropotkin'in verdiği cevabı herhalde bilirsiniz: «Hürriyetten dem vurma, fakirlik esarettir!»

İKİNCİ ADAM : Mal, mülk ve servetin belli ellerde toplanmasıyla büyük halk tabakalarının fakirleşmesindeki haksızlığı ben de kabul ederim. Bilhassa batı ülkelerindeki endüstrinin hızlı gelişimi ortaya hem köy - şehir, hem de işçi sınıfı problemini çıkardı. Topraksız köylünün endüstri bölgelerine, kasabalara akımıyla ortaya çıkan bu yeni sınıf; insanlığın daha ileri, daha mutlu bir dünyaya ulaşması yolunda hayal kuran bâzi aydınlara yeni düşler, yeni hayal ufukları göstermekte geçikmedi. Bütün bunlardan da, kendisine «ilmi» lik payesi veren zengin çeşitli bir sosyalist literatür doğduğunu bilmekteyim. Nedir ki; sosyal güvenlik ve adaleti sağlayacak tedbirlerin ille sosyalizmin içinden bulunacağına pek inanmamaktayım. Hele kitleleri kanlı bir ihtilâle kıskırtan komünizmden bu problemin çözümlenmesini hiç beklemezdim!

BİRİNCİ ADAM : Siz, sosyal gelişimin bugüne ulaşan sebeplerini biliyorsunuz da, daha ilerideki gelişimlerini kabul etmiyorsunuz. Oysa; bir ulus belli bir gelişimden sonra feodalizmden kurtulur, bunun sonucunda «iş gücü» nün pazarlarda serbest alım - satımı başlarsa, o ülkede insanların hür doğup hür yaşayacağına dair bir de insancıl teori vücut bulur. İşte siz, kapitalist sınıfa, «Bırakın yapsınlar, bırakın geçsinler!» öğütleriyle birlikte işgücünü açık pazardan rekabet yoluyla en ucuz, en kolay şekilde sağlamak imkânını veren bu yeni düzene «Demokrasi» demek ve toplum adına ulaşılabilecek en son merhale de sanki buymuş gibi, ilkelerine dört elle sarılmaktasınız.

İKİNCİ ADAM : Gerçekten de, Demokrasi bence insanlığın ulaşacağı en son merhale, toplumun kavuşacağı en ideal düzendir.

BİRİNCİ ADAM : Bunu söylerken, batıda, demokratik düzeni aşarak sosyalizme, hattâ komünizme ulaşmış uluslar bulunduğunu unutmuş olmuyor musunuz?

İKİNCİ ADAM : Hayır! Demokrasiyi aşarak komünizme geçtiklerini ileri sürdünüz uluslar, demokratik hayatın tadını tatmış, nimetlerini uzun uzadıya görmüş uluslar değil bence. Kaldı ki; komünizm insanlığın asıl yapısına uymayan daracık, düttürü, sıkıntılı bir esvap. Şurası burası patladıkça durmadan sökülüp yeniden dikiyor. Karl Marx ve Engels'tenberi Lenin'in, sonra Stalin'in, daha sonra Malenkof'larla Hruşşov'ların elinde uğradığı değişmelere bakarsanız bana hak vereceğinizi umarım. Daha da ne kalıplara gireceğini siz bile bilemezsiniz!

Stalin, yıllarca «güneşin oğlu» gibi birşeydi; dokunulmaz, dil uzatılmaz, uzatana çarpan bir «tabu». Ölüncü ne oldu? İster sağ kanatta, ister sol kanatta otursunlar;

insanlığa zulmeden bütün diktatörler aynı âkıbete uğramaktan bir türlü paçalarını kurtaramıyorlar. Alın Neron'u, alın Hitler'i, Mussolini'yi, Üçüncü Napolyon'u, Peron'u alın...

«Düşünen tek baş» olmak buna özenenlerin ne kendilerine yarıyor, ne de uluslarına.

BİRİNCİ ADAM : Peki, diktatörleri bırakalım. Ama bir elit zümrenin, memleketi çekip çevirecek bir aydınlar grubunun hegemonyasına ne dersiniz?

İKİNCİ ADAM : Ona da Allah! derim. Diktatör birken, sayısını, otuz, yüz, beş yüz mü yapalım yani? Halkla kaynaşmaya yanaşmıyan, göbek bağları kesik bir aydınlar grubuna «aydınlar grubu» der miyim ben. Halk oyu alınmadan girişilecek hiçbir hamlenin on paralık değeri yoktur ben- ce...

BİRİNCİ ADAM : Bizim halk dediğimiz insan kalabalığı çok zaman gelenekçi ve dar görüşlüdür. Kendi yararına alınacak Sosyal ve ekonomik çareleri ilkin yadırgadığı ve bunlara karşı cephe aldığı da çok görülmüştür. Onların maddî sıkıntılılarıyla, mânevî kısırlıklarını düzenlemeye çalışmıyacak, devrimci olmayacak mıyız?

İKİNCİ ADAM : Elbette olacağız. Ama biz kendimizi çok bilen, halkı da az bilen yerine koyar da ara yere köprü kurmayı unutursak, fikirlerimizi en geri zümrelere kadar indirmeyi bu zümrelerin de bizim seviyemize ulaşmalarını, hiç değilse bizi anlamalarını beceremezsek; toplumda yapacağımız revizyonların, devrimlerin ne hükümü olur. Önce râzi etmek, sonra kanun koymak. Meselenin ruhu burada. Aksi takdirde, «mâni kalkınca memnu avdet eder». Küçük bir örnek vereyim: İlk öğretim seferberliğini bir türlü tahakkuk ettiremeyişimizin acısını, kimi vakit Atatürk devrimlerine sinsice, kimi vakit açıktan açığa muhalefette bulunanları gördükçe çekmiyoruz muyuz? Demincek, bir hürriyetler düzeni olan demokrasiyi beğenmiyerek sosyalizme, komünizme kayan ulusları andığımızda içim gene bu sebepten sızladı. İşçi sınıfı diktatörlüğü — ki, nihayet bir zümrenin değil, sayıca çok kabarık bir sınıfın diktatörlüğüdür — altında inletilip duran Rus halkı için, demokrasinin mahzurlarını anladılar da kendi istekleriyle bundan cayıp komünizme sığındılar demeye dilimiz varır mı? Demokratik ruh, onlara ne zaman, ne rede sindirildi ki bundan tezce bıkmış olsunlar?

Çarlık, toprak köleliğine dayalı büyük bir derebeylikti. Kerensky'nin burjuva - demokratik devrimiye göz açıp kapıyana- dek sürdü. Peşinden, dış savaş iç savaşa çevrildi de rahat ederiz diyen güdük görü- nüşlü Alman militarizminin demir vagon içinde topraklarından geçmesine göz yum- duğu Lenin ve arkadaşlarının idare ettiği ihtilâl patlak verdi. Böylece, geri uluslar adına komünizm için umut kapıları açılmış ve (Usta bir şef ve kadro elinde feodalizmden, kısa bir duraklamayla işçi sınıfı dikta- törlüğüne sıçramak mümkündür) tezi kazanılmış oluyordu. Böylece, «Leninizm; iş- çisi sınıfı ihtilâllerinin ve emperyalizm ça- ğının Marksizmi» oluyordu.

Rus hikâyesi böyle, Çin hikâyesi bun- dan farklı mı sanki?

Bir yandan kendi derebeylerinin, bir yandan Japon emperyalizminin, öte yandan batı sömürgecilerinin baskısı altında bun- lıp ezilmiş bir ulus, Çin ulusu. E, bunca baskının tepkisi de en az baskı kadar şid- detli olacaktı. Küçük nüans farklarıyla Arnavutluk'un, Bulgaristan'ın, Romanya'nın, Yugoslavya'nın durumları da bu. De- mokratik hayatta bir gelenekleri, görenek- leri yok uzun boylu. Ama bir Macaristan, bir Polonya boynunu boyunduruğa kolayca uzatmıyor.

İşin en korkuncunu anlamak kolaylaş- tı şimdi. Bir ulus, şu veya bu sebepler yü- zünden demokratik müesseselerini kurup işletemiyor, geniş halk tabakalarına insan- ca hürlüğü ve demokrasi eğitimini aşılıya- mıyorsa; sağlı sollu şiddet rejimlerden bi- risine doğru öbür uluslardan daha tez sü- rükleniyor. Marx'la Engels'in kehanetleri hilâfına ortaya bir gerçek daha çıkıyor ki; komünizm kendisi için en elverişli sosyal, ekonomik şartları, teorikman gelişmesi için en uygun iklimi demokrasi geleneğine bağ- lı, medenî toplumlarla endüstri bakımından gelişmiş ülkelerden çok, gerek sosyal ge- rekse ekonomik şartlar bakımından geri kalmış, mânen ve maddeten kısır memle- ketlerde bulmaktadır.

BİRİNCİ ADAM : Konuyu çok dağıtmı- yalım. Siz hürriyet diyorsunuz, herşeyden önce hürriyet! Eğer anladığım gibiyse, si- yası plândaki bir hürriyeti - yani söz, fi- kir, teşkilatlanma hürliklerini - ekonomik

alandaki hürriyetin başına geçiriyorsunuz.

Aslındaysa, çok sakat bir görüşe sap- landığınızı size kolayca ispat edebilirim. Bilhassa yurdumuz için, asıl hürriyetimizi sağlayacak ekonomik hürriyetimiz iki saf- hada mütalâa edilebilir.

Birincisi; iktisaden geri kalmış bir mil- let olarak, «Millî Kalkınma» nun hızla sağ- lanması. Bu ise, bizi yarı sömürge olmak ve hammadde yetiştiren iştah açıcı bir ülke olmak gibi dış tehlikelerden koruyucu bir emniyet sübapı, hattâ varlığımızı muhafaza- nın temel şartıdır.

İkincisi; başka ulusların geçirdiği uzun, acı tecrübelerden ders alarak kendi kârın- dan gerisine aldrımın şahsî sermayenin çapaçulculuğuna set çekmek. Devlet eliyle geliştirilmiş endüstrinin asıl sahiplerine, yani vergi vesair yollarla bu tesislerin be- dellerini önceden ödemiş bulunan millete iadesini sağlamak.

Ekonomik strüktürün, alt yapının böy- le bir istihaleye uğraması elbette ki üst yapıya da in'ikâs edecek; ;sosyalist karak- terli yeni bir devlet tipi doğacak ve millet ileii, müreffeh bir hayat standardına ka- vuşacaktır.

İşte ben de bunda ısrar ediyor ve bur- juva - demokratik inkişaf seyrinde fertler- le sınıfları önce başbaşa bırakıp da sonra bir «ihtilâl» hareketiyle toplumu yeni baş- tan düzene sokalım diye ayak diremiyo- rum. Ama siz önce siyasî hürriyetler dedi- niz mi iş değişir. Toplum giderek ister iste- mez sınıflara bölünür ve batıda olduğu gibi çatışmalar da başlar.

Apartman daireleri
Zengin para ikramiyeleri

Yünlü - pamuklu
Satışlarımızda % 10 TENZİLÂT

MEVDUAT SAHİPLERİNE
EN FAZLA MENFAAT
SAGLAYAN BANKA

Hesap açtırmakta acele ediniz

SÜMERBANK

İKİNCİ ADAM : Geniş bir hürriyet kavramının içinde yalnız sosyal ve politik alandaki değil, ekonomik alandaki adalet ve eşitlik ilkesini katmakta şüphesiz çok haklı görünüyorsunuz. Ama sosyal sınıfları bir kararda tutmaya azmetmiş, daha doğrusu sizin dediğiniz veçhile sadece çatışmakta kalmayıp birbirlerini itici bir karaktere de malik olan sınıfları tasfiye eden sosyalist bir devlet tipinin fertler karşısında yetkilerini fevkalâde çoğaltmış, başımıza belâyı iyice sarmış, öte yandan fertlerin bizzat gelişmek, kendini göstermek, tabiat ve toplum içinde serbestçe davranmak haklarını çiğnemiş olmaz mıyız?

Bizim karşımızda bugüne kadar sadece «patron» vardı. Siz bu patronu al-şağı edelim de yerine ordusu, polisi, jandarmasıyla Devlet Babayı «patron» yapalım di yorsunuz. Bizi büyütsün, bizi okutsun, bizi yetiştirsün, bize iş versin. Yaşadıkça bak-sın, ölünce gömsün.

Hâsılı bizler birer dama taşıyız, Devlet de oyunu kazanmak için bizi istediği, dile-diği hanede kullanıp harcayacak el. Yok sayın dostum, hürriyetimi çoğaltmak isterken onu daha darıltacak bir şekli, izin verin de, alkışlamış olmalıyım.

BİRİNCİ ADAM : Kelimeler üstünde duruyorsunuz. Şöyle, sıradan bir vatandaş gelsin gözünüzün önüne. Bu vatandaş, bir çiftçi, işçi, küçük memur olabilir, ne isterseniz olabilir.

Yurdumuzda istediğiniz bütün demokratik müesseseler de kurulmuş, işler halde bulunsun. Basın hür. Üniversiteler muhtar. Adalet organları tam istiklâline kavuşmuş. Anayasa mahkemeleri, çifte meclis.. Muhalefet, hükümeti denetlemekte hiçbir güç-lüğe uğramamakta..

Sıradan bir vatandaşın meselesi bitti mi? Ona bunları sağladınız da mutlu oldu mu?

Eğer sizce mesele oldu - bittiyse, bugün bir Fransız işçisinin, bir İngiliz çiftçisinin, bir İtalyan memurunun bâzi fantezilerinden gayrı esaslı hiçbir dileği, şikâyeti kalmamış demektir. Saydığım bu üç millet de demokratik devrimlerini bizden çok önce başarmışlar çünkü. Bir rejim buhranı için-de değiller.

Fakat kazın ayağı öyle mi ya? Demokratik düzen oralarda da herşeyi halledememiş. Komünist ve sosyalist partilerin üye sayıları çok kabarık. Şikâyetler, grevler gırla gidiyor.

İKİNCİ ADAM : Çok haklısınız. Bir Fransız işçisinin, bir İngiliz çiftçisinin, di-yelim bir İtalyan memurunun kopardığı gürültüler gerçekten rahatsız edici. Bir de başınızı çevirip Rusya'ya, İspanya'ya, Çine baksın; süt liman. Ne grev yapan işçi sınıfı, ne Kabine buhranı çeken hükümet, ne mitingler. Bütün işler tıkırında. Saat gibi iş-liyor. Kulduğımıza gelenler birkaç firar hâ-disesi, birkaç mırıltı.

Totaliter rejim altında sesi soluğu sık-mıyan bu milletlere insanca hürriyetlerini ve-rebilseydik ne olurdu acaba? Meraka de-ğer doğrusu. Nitekim, Hitler zamanında in-sanların diri diri yakıldıkları temerküz kamplarından da çıt çıkmazdı. Bereket ver-sin savaş bitti de öğrenebildiklerimizi öğ-

rendik.

«Biz bize benzeriz» sloganıyla sevk ve idare edildiğimiz tek parti devrini benim kadar siz de hatırlarsınız. Bir de 1944-950 Yılı Türkiyesine bakalım. Meğer bizim ta-mamlanması gereken ne çok işlerimiz var-mış da hürriyetin bir parça ucu gözükün-ceye kadar bunlardan haberimiz olmamış. Şimdi bir sapık çıksa, yeniden o günlere, o tek parti tek şef günlerine dönelim dese kuyruğuna takılan olur mu? Millet demo-krasinin, hür düşüncenin tadını almış bir kez, gerisin geriye döner mi? Dönmiyece-ğini de bütün seçimlerde bol bol, istendiğin-den âlâ ispat etmiyor mu?

BİRİNCİ ADAM : Hürriyetin ilk bakış-ta faydalı sanılan bu kaba tezahürünü an-lamıyor değilim. Ne yazık ki; övdüğünüz demokrasinin bütün imtiyazı da işte bu bağırıp çağırışmadan, yazıp çizmekten, ku-ru gürültüden ibaret. Gazetenizde; fabrika-nızda, tarlanızda, aklınıza gelecek her yer-de bir «Patron» a bağlısınız. Geçende bir gazeteci arkadaş söylüyordu; hürriyet ve demokrasi üstüne en ateşli başyazılar çı-ziktiren bir patron, kafası kızdı mı yanın-dakilere bağırıp çağırır, usak muamelesi e-dermiş. Ne yapacak, nereye gideceksiniz Görünür görünmez ipleriniz daima bir pat-ronun elinde. Siz ona altın yumurta yu-murtladıkça, işine geldikçe tutulmuş bir gündelikçi, haftalıkçı, ya da aylıkçı «ecir»-sınız. Daha başka bir durumunuz var mı? Bir yanda kirahyanlar, bir yanda kirala-nanlar.

İKİNCİ ADAM : Demokratik ülkeler halkının gittikçe daha çok kazandıkları sos-yal suur ve toplu dayanışma problemlerine gelmeden önce size şunu sorayım: sağcı ve-ya solcu dikta rejimlerinde aydınların ol-sun, işçilerin olsun, rejim adına sömürül-meleri daha açık, daha kesin bir surette cereyan etmiyor mu acaba? Oralarda da mense itibariyle kapitalist değilse de büro-kratik, yepyeni bir «patron sınıfı» türeme-di mi dersiniz? Yugoslav komünisti Djilas'ın bahsettiği bu «Yeni Sınıf» a ne dersi-niz?

Lenin, bu yeni sınıfın mâzeretini daha o zaman hazırlayıp, «Biz müsavattan söz açtıkça burjuvazi bunu kaba saba bir tak-sim şeklinde anlayıp durmaktadır. Halbuki kapitalizmden yeni kurtuldukları için mü-savi olmayan insanlara müsavi muamele yapmak ve kendilerine müsavi ücretler ta-hakkuk ettirmek (yani, yaşama standardı sağlamak) bir bakımdan müsavatsızlığın tâ kendisidir» demedi mi?

Dediyse, işçi sınıfı diktatörlüğünde en gözde vatandaş tipi kim, herşeyin aslan payını alan zümre hangisidir? Bu zümre, hiç şüphesiz, memleketi koskoca bir ceza-evi gibi mutlak bir otorite ve aşırı bir san-tralizasyonla çekip çeviren bir «idareci» ler zümresi; en gözde vatandaş tipiye, parti üyesi komünist yoldaştır.

BİRİNCİ ADAM : Serdettiğiniz bu mü-talâaya karşı ben size yalnız şunu söyleye-ceğim ki, bizden sonra gelecek kuşaklar, kültür, ekonomi ve teknik bakımından biz-lere göre daima ileridedir. Sovyetlerin tek-nik alanında ne derece ilerlediklerini bura-da tekrarlamaya lüzum duymuyorum. İn-

sanların insanlar tarafından istismarını ön-liyen bir sistemde, böyle bir zümrenin var-lığı kabul edilse dahi, emeğinizin semeresi er-geç dönüp dolaşıp gene sizi bulacak, ge-ne randıman arttıkça toplumun vereceği pay nisbeti de çoğalacak demektir.

İKİNCİ ADAM : Biraz önce, demokra-tik müesseseleri kurduk, savunduğu fikir ve inanç yüzünden kimse soruşturmaya, ko-vuşturmaya uğramadı. Sıradan adamın me-selesi bitti mi? diye sordunuzdu ya, şimdi de ben soracağım: sıradan adama her ay beş gömlek, on çift ayakkabı, onbeş hay-yar kutusu, barınacağı sıcak bir oda, altı-na da bir otomobil verdiniz. Bitti mi, insan dediğimiz o kişinin maddî mânevî bütün ihtiyaçlarını bu suretle karşılayabildik mi?

«İmtiyazsız, sınıfsız kaynaşmış bir kit-leyiz» teranesine kapılıp gittiğimiz yıllarda fırınlardan tek tip ekmek çıkartırcasına nasıl kafalardan da tek tip düşünce, dilek çıkarmasını istemişsek, bunu mümkün say-mışsak, günümüzdeki bütün totaliter rejimlerin arzuları da tatıp bu değil midir? «Muhalefet; sınıflı sosyetelerde olur» diyerek muhalefeti inkâr edişleri bir yana, oto - kritiğe dahi gelemediklerini, buna cür'et edenlerin amansızca «imha» veya «tasfiye» edildiklerini duyup görmüyor mu-yuz?

Siz tabiatı ve toplumu materyalist bir gözlükten seyrettiğiniz için «Önce ekmek» diyorsunuz. Bense, insanı mânevî cephesi çok zengin, çok çeşitli bir varlık saydığım için «Önce hürriyet» diyorum.

Siz, «hele karnımızı doyuralım, sonra düşünürüz!» diyorsunuz. Ben, «Hür insan-lar, ekmek paralarını da daha hür bir şekil-de kazanmak şansına maliktirler» diyorum.

BİRİNCİ ADAM : Fakat nasıl?

Savunduğunuz liberal fikirlere göre, Dev-let, yetkileri son derece daraltılmış, bütün beşerî faaliyetlerinize uzaktan seyirci du-rumundadır. Yaşadığımız toplumda, hare-ketlerinize müdahale kabul etmediğiniz için, kendi kaderinizle başbaşasınız. Binne-tice, ferdiyetçiliğinizi bilemek, egoist ol-mak, «Gemisini kurtaran kaptandır» düsturu-na sarılmak zorundasınız. Öyle bir dü-zendesiniz ki; kim daha zeki, kim daha u-zak görüşlüyse değil; kim daha zenginse ö-tekine boyun eğdirmektedir. Doğuştan fa-kirsenez ilerleyemez, gazoz, leblebi, çekir-dek satıp milyoner olamazsınız. Öyle bir toplumdasmız ki; hürriyetleriniz de cebi-nizdeki para kadardır. On lira sahibiyse-niz on liralık, bin lira sahibiyse-niz bin liralık hürsünüz. Ancak, bin lirası olanlık sahibinden yüz kat hür olduğu da bir vâkı-ıdır. Mukayeseyi büyütelim: milyoner ki-şi, bin lira aylıklı memurdan bin kat hür-dür.

Özleyip durduğumuz hürriyetin kofluğunu acaba sezdirebildim mi size? Demokrasini-zin bu mahzurunu gören birçok devrimciye, aydına sosyalizan ilhamların nereden geldi-ğini herhalde anlamışsınızdır artık. Önce hürriyet dediniz ya, karnı aç, yarım şüpheli kişinin selâmetle düşünmesine imkân var midir?

İKİNCİ ADAM : Demindenberi hürriyet kavramını kasdî bir tecride tâbi tutuyoruz. Aksi iki tezi savunmamız, her ekimizi de

aşırıhklara götürmektedir. Oysa, günümüzün demokratik devletlerinde katıksız liberalizmin aranmayacağı siz de bilirsiniz. Onu artık dünyamızda değil, ayda, ya da Merih gezegeninde arasak daha iyi ederiz.

Hür kişimize, şu hani cebinde on liracığı kalmış demokrat insanımıza gelelim. Onu bilmem ki neden ortada sipsivri bırakıverdiniz?

Hür kişimiz ister gazeteci, ister memur, ister işçi olsun; önce, patron karşısında ekonomik haklarını savunacağı bir sendikası vardır. Bu sendikaların, elde edilmiş kardan daha büyük pay almak yolunda başvuracakları grev yapmak hakları vardır. Hastalandı mı kendisine bakılacak hasta-

hanesi, prevantoryumu, sanatoryumu; sakatlanınca, doğurunca, yaşlanınca, faydalanacağı sigortaları vardır. Meslek bilgisini ilerletmek için kursları, mänen kalkınmasını sağlamak amacıyla kurulmuş gece üniversiteleri vardır. Ayrıca, hür vatandaşımızın hem kendisini, hem de mensup bulunduğu zümre veya sınıfı siyasi hak ve hürriyetler bakımından koruyacak, geliştirecek bir siyasi teşekkülü, yani «Parti» si vardır.

Kısaca söylemek gerekirse; tam anlamıyla demokratik, ileri bir rejimde hiçbir sanat, meslek erbabı, hiçbir vatandaş kendi kaderine terkedilmiş değildir. Çalışacağı branşı seçmek, okumak, ilerlemek, para kazanmak, düşüncelerini serbestçe ifade et-

mek, korkusuz yaşamak ve dilediği teşkilâta girip çıkmak onun en tabii hakları cümlesindedir.

Siyasi hak ve hürriyetler denince, umumî mânâda, ben bunları anlamaktayım. Yoksa onu sırf bağırp çağırmaktan ibaret bir heyecan boşalığı şeklinde yorumlamak, bu bakımdan da hor görmek bizi selâmete değil, olsa olsa felâkete götürür.

BİRİNCİ ADAM : Bu suretle hürriyet, gelip zaruretlerin anlaşılmasına dayanıyor.

İKİNCİ ADAM : Ne var ki; bu zaruretlere, totaliter doktrinlerin anladığı mânâyı ihtiva etmiyor. Onun önce insanları bir kalıba dökmek, bir potada eritmek ve geleceğin mutlu insanını da buradan çıkarmak yolundaki denemelerinden de esaslı surette ayrılıyor.

İncelemeler

İç Tüzükteki Değişikliğin Manâsı

Turan GÜNEŞ

Seçimlerden sonra D.P. Grubunun partilerinden ne suretle olursa olsun ayrılan milletvekillerini parlâmentodan da iskat fikrine karşı direnmesi bazı muhitlerde, yeni grubun antidemokratik temayüllerle savaşıacağı ve liderlere mutlak bir mutavaat hâlinde kalmıyacağı intibanı uyandırmıştı. Bu ümitler eselle söyliyelim pek kısa devam etmiştir. D.P. Grubu tarafından benimsendiği, altına konulan imzalardan belli olan yeni bir teklif bu defa Meclis çalışmalarını iyiden iyiye kısmak istemektedir. Eğer âdet olduğu veçhile bu teklif de bütün antidemokratik tedbirlerde tatbik olunan sür'atle çıkarılacak olursa, dergimizin elinize geçtiği günde demokratik rejimin ana temellerinden birinde de çatlaklar husule gelmiş olacaktır. Modern demokrasiler iktidar sahiplerinin —ki bunlar seçim yoluyla geçici olarak işbaşında bulunurlar— iki çeşit kontrole tâbi olduğu rejimlerdir. Bunlardan biri Anayasanın kurduğu organlar tarafından hukuken teşkilâtlandırılmış olan murakabedir. Mesele, hükümetin kararlarının kazaî murakabeye tâbi olması, sarfiyatın Sayıştay

tarafından denetlenmesi bu cümledenir. Bu hukukî kontroller arasında en mühim yeri parlâmentoların ve parlâmentoyu teşkil eden milletvekillerinin yaptıkları Meclis kontrolü almaktadır.

İkinci çeşit murakabe, Anayasanın tesbit etmiş olduğu âmme organları dışında içtimaî müesseselerin icra ettiği murakabedir. Bunlar basın, sendikalar, Üniversiteler ve bizatihi vatandaşların âmme hürriyetlerinin kullanılmasından doğan efkârı umumiye cereyanlarıdır. Bilhassa 19. Asırdan itibaren iktidarı elinde bulunduranların devamlı olarak efkârı umumiye temayüllerini dikkate alması prensibi demokrasinin temelini teşkil etmeye başlamıştır.

Demokratik düzen adı, Devlet yapısı olarak ancak bu iki çeşit murakabenin câri olduğu memleketlere verilebilir.

Türkiye 1950 senesinden evvel de bu müesseselerin büyük bir kısmından mahrum bulunuyordu. Mevcut bulunamlar ise birtakım tahditler altındaydı. Demokratik mücadelemizi bunları gereken şekle sokmak ve eksiklikleri tamamlamak için yapıyorduk Fakat

1950 den sonra bu müesseselerde hiçbir ıslahat yapılamadı. Bilâkis birçok hususlarda geriye gidildi. Evvelce mevcut kontrol vasıtaları yeni tahditlere tâbi tutuldu.

1957 seçimleri geldiğinde Türkiye'de iktidarı idare edenlerin kontrol sistemi, bilhassa dış kontrol vasıtaları bakımından hemen bir hiç mesabesine inmiş bulunuyordu. Toplantılar yasak edilmiş, Üniversiteden muhtariyeti hemen hemen alınmış, basın ağır müeyyidelere tâbi kılınmış idi. Devlet nizamı içindeki kontrol vasıtaları konusunda da hâkimlerin teminatsızlığı ve bazı kararların kazaî kontrol dışında bırakılması gibi tedbirler dışında henüz Meclisin salâhiyetlerinde bir kısıntı yapılmamıştı. Maamafih halen mer'î bulunan içtüzüğümüz büyük bir kontrol imkânı sağlamıyordu. Umumî müzakere açmaya imkân yoktu; gensoru tatbikatta görülmeyen bir müessese idi. Milletvekilleri bu çok eksik içtüzün hükümleri içinde iş görmeye çalışıyorlardı.

Seçimlerden evvel, muhalefet partilerinin müşterek tebliğlerine karşı D.P. den Emin Kalafat imzasıyla gönderil-

miş bulunan bir tebliğ, dış murakabe vasıtalarından sonra sıranın iç murakabe organlarına ve bilhassa, hükümetle Meclis arasındaki münasebetlere yani Meclisin murakabe imkânlarının kısılmasına geldiğini göstermekteydi. Bu tebliğ nedense siyasî partiler siyasî yazarlar tarafından pek büyük bir dikkatle gözden geçirilmedi. Halbuki bu yazıda D.P. nin niyetleri bütün çıplaklığı ile ortaya konulmuş bulunuyordu. Muhalefet partilerinin murakabe prensipleri karşısında D.P. icraatının yürütülmesi nazariyesini ileriye sürüyor ve murakabe müesseselerini zamanı geçmiş, anakronik birtakım müesseseler addediyordu. Tekzip aynen şöyle demektedir: «Kuvvetler muvazenesine her şey eyden fazla ehemmiyet veren görüşlerin yerini şimdi artık sür'atli karar ve icraata geçebilecek icra cihazlarına ve bunların teşriî meclislerle en kestirme yoldan anlaşmalarına imkân verecek sistemler yer almaktadır.»

Bütün bu açıklamalardan sonra, seçimlerin akabinde B.M.M. nin vazife görmesinin zorlaştırılmasını da beklemeliydik.

İşte bugün yapılmakta olan nizamname tâdili bu niyeti tatbik mevkiine koymaktadır. Nizamname birçok bakımlardan yenilikler getirmektedir. Daha doğrusu istenirse, yenilikler tâbiri yerine eskilikler demek münasip olacaktır. Çünkü bunlar Parlâmentoyu 19. Asır başlarının Kıraltı Meclisleri gibi sadece kanun yapan, yahut kanun projelerini tasvip eden Meclis haline getirmektedir.

Nizamname tâdilinin bizce en vahim tarafı teşriî masuniyet müessesesinin her iki cephesiyle de hemen hemen bertaraf etmesidir. Tâdil teklifinin birçok hükümlerinden öyle anlaşılıyor ki milletvekili Mecliste beyanatta bulunurken dâhi söylediklerinden mesul olacaktır. D.P. nin organlarından Havadis'in koyduğu bir prensibe göre mebus ancak suç teşkil etmiyen sözlerinden mesul değildir. Doğrusu şimdiye kadar bu derece boş ve hoş bir kazıye ortaya koyan hukukçu görülmemiştir. Bu kaide kabul edildikten sonra Meclis kürsüsünün herhangi bir siyasî parti kongresinden farkı kalmamış olacaktır.

Diğer taraftan bir milletvekilinin Meclir dışında işlemiş olduğu herhangi bir suçtan dolayı dokunulmazlığını kaldırmak da yeni hükümlerle mümkün olabilecektir. Eski hükümler bu imkânı muayyen suçlara hasretmiş idi. Diğer

memleketlerin tatbikatı yeni getirilmek istenen hükümlere uygundur. Eski metin milletvekilini pek imtiyazlı bir hale getirmekteydi. Ancak hâkim teminatının bulunmadığı bir memlekette bu yeni hükümlerin partizanlıkla tatbikinden korkmak yersiz olmaz zannederiz.

Teklifin ihtiva ettiği ikinci kısım tedbirler, Meclis gruplarıyla ilgilidir. Bundan böyle 15 milletvekiline sahip olmayan partiler Meclis'te grup teşkil edemeyeceklerdir. Nisbî temsil usulünün tatbik edildiği ve grup mefhumuyla parti mefhumunu birbirine bağlamıyan memleketlerde bu kabil hükümler mevcuttur. Çünkü oralarda Mecliste namütenahi grupların teşkili hâdisesiyle karşılaşmaktadır. Memleketimizde böyle bir durum mevcut değildir. Kaldı ki hâlen tatbik edilen seçim sistemi birçok partilere fi'len hakkı olduğu kadar milletvekilini Meclise sokmak imkânı vermemektedir. Şimdiye kadar muhtelif grupların mevcut olması yüzünden Meclis müzakerelerinin uzadığı veya imkânsız hale geldiği de görülmüş değildir. Zaten içtüzük gruplara başka parlâmentoların aksine söz sırası dışında herhangi bir yetki de tanımamıştı. Başka memleketlerde gündem, komisyonlardaki âza nisbetinin tâyini, riyaset divanının teşekkülü gruplara bırakılmıştır. Bu bakımdan da üye adetlerinin tesbiti belki yerindedir. Bütün bunlar mevcut değilken böyle bir hüküm sevketmenin aslında Hür. P. ve C. M. P. gruplarını ortadan kaldırmaya mâtufl olduğu aşikârdır.

Diğer taraftan grupların hiç mesabesinde bulunan yetkileri de kısılmaktadır. Tek kolaylık grup sözcülerinin sıraya tâbi olmadan söz alabilmesiydi. Şimdi bu da bir defaya inhisar ettirilmiştir. Son sözün milletvekiline ait olması kaidesi de kaldırıldığına göre bir defa konuşan grup sözcüsü iktidar mensuplarının ve hükümetin tenkidlerine veya hücumlarına cevap veremeyecektir. Bu şartlar altında en iyisi belki de grupları menetmek ve Meclisi, parlâmento tarihindeki eski haline irca etmek olacaktır.

Teklif, Türk parlâmentosunun bugün kü haliyle yegâne yarı murakabe vasıtası olan soruyu da Vekilin arzuna tâbi bir husus haline getirmektedir. Gerçekten Vekil, bir sorunun cevaplandırılmasını umumî menfaati haleldar eder mahiyette görürse cevaptan imtina edebilecektir. Suallere ayrılan zaman da azaltılmakta, soru etrafında konuş-

ma da beş dakikaya indirilmektedir.

Gensoru, umumî müzakere, Reiscumhur nutkunun münakaşası gibi müesseseler parlâmentomuzda mevcut olsaydı, sorunun tahdidine akıl erdirmek mümkün olurdu. Şimdiye kadar sualler sebebiyle Meclis çalışmalarının aksadığı da görülmemiştir. Meclisimiz belki en az sorular sorulduğu bir Meclistir. İngiltere'de soruların adedi senede 30.000 e yaklaşmaktadır. Şunu da söyliyelim ki gene dünyada en az celse akteden Meclis bizim Meclisimizdir. Meclis huzuruna bu kadar az çıkan bir hükümetin daha rahat çalışması için ne yapılabilir anlıyamıyoruz.

Disiplin cezalarında yapılan değişiklikler de diğer parlâmentoların hükümlerine benzemektedir. Ancak bu disiplin cezalarını tatbik edecek riyasetin bünyesi bizde tamamiyle farklıdır. Meclisteki muhalif adedi ne olursa olsun riyaset divanı daima tek partiden teşekkül etmektedir. Halbuki başka memleketlerde divan muhtelif gruplardan teşekkül eder. Diğer taraftan Meclis Reisi tarafsızlığından kimsenin şüphelenmediği bir şahıstır. Halbuki bizde D.P. nin bugün mevcut üç kurucusu devletin üç büyük mevkiine yerleşmiş vaziyettedir. Tarafsız mevkilerde oturan ikisi seçim kampanyası esnasında partinin propagandasını yapmakta hiçbir mahzur görmemişlerdir.

Müzakerelerin neşrini yasak eden hükümlere ise akıl erdirmek mümkün değildir. Zira içtüzük vatandaşları veya Meclis dışında diğer devlet organlarını bağlayan bir hüküm ihtiva edemez. Binaenaleyh bu maddenin hükümsüz sayılması gerekir. Esasına gelince, bundan böyle gazeteler bir hâdisenin mahkemelerce neşrinin menedilmesi halinde, bu hâdisenin Meclisteki müzakerelerini de yazamayacaklardır. Bu şekilde Meclis müzakerelerinin neşredilip edilmemesi hususu kaza organının yetkileri içinde bırakılmış olmaktadır. Bunu Meclisin hâkimiyeti mefhumuyla bağdaştırmak imkânsızdır.

Teklifin umumî hatları itibariyle ihtiva ettiği hususiyetler bunlardır. Görülüyor ki, Meclisin murakabe hakkı bir hayli kısılmıştır.

Basından, Üniversiteden ve bunlara benzer müesseselerden sonra Meclisimizin selâhiyetlerindeki bu kısıntılar rejimin nerelere gittiğini herkese açıkça göstermektedir. Bütün bunlara ilâve edilecek mütalâa artık olmamak gerekir.

Tanzimat Fermanınının Manâsı

— III —

Şerif MARDİN

Geçen sayıda, Tanzimat ricalinden Sadık Rifat Paşanın bâzı eserlerinde, Mustafa Reşit Paşa'nın tatbik mevkiine koyduğu ıslahatın nazariyesini bulmanın mümkün olduğunu söylemiştik. Gene aynı incelemede, Sadık Rifat Paşanın bu teorilerinde, Reşit Paşanın tutumunun arkasında saklı kalan ve ortaya çıkarmaya muvaffak olduğumuz Batılılığın izlerine de rastlandığını işaret etmiştik. Şimdi de bu köprüyü kurmaya ve Sadık Rifat Paşanın fikirlerini inceliyerek Reşit Paşanın fikirleriyle irtibat noktalarını, Batılı görüşleri hatırlatan veçhelerini ve tanzimatı izah edici taraflarını belirtmeye çalışalım.

Faydalanacağımız mehzazlar (1) Rifat Paşanın, Devletin idaresi hakkında yazdığı iki denemeden ibarettir Her iki yazıda da, S. Rifat Paşa, İslâmî-Osmanlı siyasî yazarlarının zaman zaman kullandıkları bir kalıba müracaat ederek, lâfi, devletlerin kudret ve bekasının menbanının «adalet» olduğunu söylemekle açıyor. Fakat, bu basit girizgâhı takibeden kısmı okursak, Rifat Paşanın klâsik siyasetname yazarlarıyla olan benzerliklerinin şekilden ibaret kaldığını görürüz. Zira, Rifat Paşa, yaptığı girişin hemen arkasından, daha önceki yazarlarda ender rastlanan bir tok sözlülükle, adil bir rejim kuramıyan ve teb'ayı zulumla idare eden hükümetler için şu kat'î hükmü vermektedir:

Bu esas üzere (adalet üzerine) müesses olmıyan ve şer'î akıl ve insaf ve hakkaniyete mugayir olan hükümetin payidar olması mümkün olmaz.

Bu ifadenin arkasında bir tarih görüşü yarattığı bedihidir: bir devletin, dinî icapları yerine getirmediği için değil, fakat adaletin icaplarını yerine getirmediği için batmaya mahkûm olduğunu ileri süren görüş zaviyesi.. Sadık Rifat Paşaya kadar, Osmanlı İmparatorluğunun gerilemesinin izahını yapan birisinin, hattâ ileri sürdüklerine inanmasa bile, dinin ihmal edildiği tezine dayanması bir zaruretti.

Fakat Sadık Rifat Paşa'da böyle bir izah tarzına rastlamak mümkün değil-

dir. Sadık Rifat Paşanın teklif ettiği izah tarzı gayet basittir: bir devlet zulumla idare edilirse geriler. Böyle bir fikir yani devletlerin tereddisine sebep olan unsurun adaletsizlik olduğu nokta nazarı ise Batılı bir görüştür, ve aydınlık devrinde bir hayli revaç bulunmuş teorilerden biridir. Hattâ Sadık Rifat Paşanın yaşadığı devirden biraz önce Avrupa'da bir hayli popüler olmuş olan bir yazar, bu teoriyi düşünce âleminde bir moda haline getirmeye muvaffak olmuştu. Yazarın adı Volney'dir; devletlerin adaletsizlikten dolayı geriledikleri tezini ileri süren eseri ise, *Les Ruines de Palmyre* isminde, herkesin anlayabileceği bir tarih felsefesi müdafaa eden ve konusu kısmen Osmanlı İmparatorluğunun tereddisi olan bir kitaptır. Burada okuyucu, Sadık Rifat Paşanın Volney'in fikirleriyle pek geç mülâki olduğu şeklinde bir itirazda bulunabilir. Ancak Volney'in şöhretini 19. Asrın başında yapmış olması, fikirlerinin az sonra müessiriyetlerini kaybettikleri mânâsına gelmez. *Les Ruines de Palmyre*'in elimde şu anda bulduğum nüshası, 1869 da basılmış bir «cep kitabı» olduğuna göre, Volney, o zamanlar bile Avrupa'da okunan bir müellifti. Bunun yanında da, bugün bile, Avrupa'da ortaya atılan teorilerin 30-40 sene rötarla memleketimize geldiğini unutmıyalım. Kaldı ki Volney'in Türkçeye ilk tercümesi 1870 senelerine doğru yapılacaktır, o bakımdan Sadık Rifat Paşanın uyanıklığına diyecek yoktur.

Fakat Sadık Rifat Paşanın fikirlerinin Batılı menşeyini hattâ daha esaslı bir surette göstermek mümkündür. Bir ke-re Paşanın, devletin mahiyeti hakkında ileri sürdüğü mütalâalarda, o zamana kadar ender rastlanan bir objektiflik göze çarpmaktadır.

Bu objektiflik Makyavel'in 16. Asırdanberi batılı siyaset tetkiklerine getirmeye muvaffak olduğu, soğukkanlı, muğalata kabul etmiyen ve o zamandanberi Avrupada siyasî ilimlerde müessir olan ilmi görüşün tam kendisidir. Sadık Rifat Paşa, gayet tabii bir şekilde, hiç çekinmeden, «avam-ı nas» ın «evamir-i

ilâhiyeye irade-i insanîyeden ziyade riayet ve itaat» eylediklerini söylemekte, yani dinin, devletin otoritesini sağlamlaştırmaya yarıyan bir vasıttadan başka bir şey olmadığını ifade edebilmektedir. Gene Paşa, kanunlardan bahsederken, «kavanin-i şer'iyye» yi gölgede bırakıp, daha çok «kavanin-i akliyye-i siyasiyye» den bahsetmeyi tercih ediyor. Daha mühimmi, Sadık Rifat Paşanın bu sözlerinde, Reşit Paşanın ıslahatının teorisi belirtmeye başlıyor. Rifat Paşanın şu ifadelerine bakalım:

Bir memlekette ahkâm-ı şer'iyye ve kavanin-i mevzu-i hüküm ve nizamdan ziyade şahsiyata itibar ve riayet olunur ise, ol mahalle temekkün câiz değildir.

Sanki Reşit Paşa'nın Palmerston'la yaptığı mülâkat esnasında ileri sürdüğü tezler aynen tekrar ediliyormuş intibasını veren bu sözler daha da ilgi çekici bir şekle girerek şöyle devam ediyor.

... Ve esas-ı kavanin ise, herkesin iğrazı nefsiyesini icra edemiyecek surette tâyin ve tahdidî hukuk etmek demektir.

Nihayet, Sadık Rifat Paşaya göre:

Bir devletin kavam ve devamı yalnız hükümdarının hüsn-ü idare-i zatiyesile hasıl olmayıp, saadet-i hal, memlekin (kıralların) bad'el vefat istimrarını daif olacak nizamât-ı nafhamın bilmüşavere vaz-ı tesisine muvaffak olmağla menuttur.

Sadık Rifat Paşanın bu fikirlerine, Reşit Paşanın fikirlerini tahlil ederken işaret etmiş olduğumuz müessesecilik, sanki Reşit Paşa tarafından ifade olunmuş gibi gene karşımıza çıkmaktadır.

Sadık Rifat Paşanın fikirlerine istikamet vermiş olan Batılılığın tesirini, Rifat Paşanın, devletleri meydana getiren kuvvetler hakkında beslediği kanaatlerde de görmek mümkündür.

Sadık Rifat Paşaya göre devletlerin kurulmasının asıl âmili «tabiat-i beşeriyye» dir ve :

... tabiat-ı beşeriyyeye muhalif olan hüküm ve madde daimâ cari

ve payidar olamaz, velev bir vakit için câri olsa bile kuvve-i cebriye ile devam ederek esbab-ı kaviyyesi bertaraf olur.

Sadık Rifat Paşanın devlet menşei ni insan tabiatında aramasının Osmanlı - İslâmî siyaset yazarları bakımından büyük bir yenilik teşkil ettiğini iddia etmek zordur. Meselâ Farabî'nin de böyle bir düşünceyi öne sürmüş olduğu iddia edilebilir. Ancak, Sadık Rifat Paşa, Osmanlı klâsiklerinde bulunmadığı iddia edilmesi zor olan bir fikirden hareketle yepyeni neticelere varıyor. Meselâ Paşanın adalet'i tarifi pek modern, liberalizm fikirlerinin tesirini gösteren bir tarifdir :

Adalet dahi, mutlaka menfaat-i umumiyeyi mülk-ü milletin hüsn-ü muhafazası kazıyyesidir.

Veya Sadık Rifat Paşanın Batılı menşei ni daha kesin bir şekilde gösteren bir ifade ile:

Hükümetler halk için mevzu olup, yoksa halk, hükümetler için mahlûk değildir.

İşte bu ifade hakikaten modern bir eda taşımaktadır ve hem Osmanlı İmparatorluğunda o zamana kadar geçer akçe olan devlet teorisi bakımından bir yenilik teşkil ettiğine ve hem de bâriz bir şekilde Avrupa liberal düşüncesinin izini taşıdığına şüphe yoktur. Bu düşüncenin Avrupalı menşei ni tam mânâsıyla ortaya çıkarmak için Sadık Rifat Paşanın teorilerine neşterimizi tatbik etmeye devam ederek, bu fikrî anatomi tecrübesine devam edelim. Acaba Sadık Rifat Paşa niçin hükümetlerin halk için yaratıldığı esasına bu kadar ehemmiyet veriyordu?

Bunun cevabını Sadık Rifat Paşa şöyle vermektedir :

«Efkâr-ı umumiye ve temayülât-ı nas cuş ve huruşa gelmiş bir nehre şebihtir, ve cihanda def-i izalesi muhal olan ahvâlden biri itikat ve diğeri efkâr-ı âmmedir. Bunlara muhalefet müteasser ve vahim olmağla efkâr-ı âmmenin galeyân ve heyecânında devletlerin cereyan-ı tabiate göre davranmaları ünsebidir.»

Bu ifadede iki nokta mühimdir. Bunlardan birincisi, yukardaki kelimelerden anlaşıldığına göre, Sadık Rifat Paşanın devleti adaletle idare etme zaruretini ahlâkî bir mecburiyet değil, bir tabiat kanununa, âmme efkârının dalgalanması gibi maddî bir varlığın icbar edici kuvvetine, bağlaması, ikin-

cisi de yukarda zikrettiğimiz sözlerin hemen arkasından, Fransız ihtilâlîni (eya ihtilâllerini) hatırdaki tuttuğunu gösteren ifadeler kullanmış olmasıdır.

Birinci noktada Sadık Rifat Paşanın aldığı tavırla Batı siyasî düşüncesi arasında bir ilinti kurmak kolaydır. Sadık Rifat Paşa burada halka hizmeti Allahın emirlerini dinleme lüzumunun doğurduğu bir mecburiyet olarak değil, eşyanın tabiatının doğurduğu bir mecburiyet telâkki etmektedir. İşte Sadık Rifat Paşa'da sık sık rastladığımız bu görüş, bir taraftan Avrupa'da Newton'un keşiflerinin tesiriyle bir maddî varlıklar muvazenesi keklinde tasavvur edilen siyasî âlem hakkında 17 nci ve 18 nci Asırda beslenen kanaatleri aksettirmekte ve buna ilâveten daha müşahhas olarak, Montesquieu'nün terminolojisini de hatırlatmaktadır.

Fransız ihtilâlînin tesirine gelince, Sadık Rifat Paşanın düşüncelerinden ihtilâl vakıası karşısında bir hayli ürk-müş olduğunu ve iyi idare, adalet fikirlerini bu kadar ısrarla müdafaa etmiş olmasının arkasında bir ihtilâl korkusunun yattığını söylemek mümkündür. Paşaya göre Osmanlı İmparatorluğunda çıkması muhtemel olan ihtilâller (ve daha önce çıkmış ihtilâller) milliyet esasına dayanan ihtilâllerdir. Bunun önüne geçmek için Sadık Rifat Paşa şu önleyici tedbiri teklif etmektedir:

«Kâffe-i hukuku tabiiyede mileli

muhtelifeyi müsavi tutmak muktezayı devlettir. İdare-i mülk-ü teb'a iki suretin biri ile hasıl olur. Biri teb'ayı hoşnut etmek ve diğeri halkı ihafe ederek tahtı cebirde tutmak usulüdür. Evamir ve ahkâm-ı zulmiye tohm-ı adâveti ekip isyan ve tuğyan anı biçer.»

Başka bir ifade ile :

İdare-i gaddarane üzre hareket eden hükümet, hasmanesinden (?) ziyade teb'ayı mevcudesinden ihtiraz etmelidir.

Rifat Paşa, müsavatsızlık meselesine bile dokunmaktan çekinmiyerek şunları ilâve etmektedir :

Bu cihetle her devlet ehli fesadın şerrinden kenduyu ancak ef'ali adliye ile muhafaza edebilir. Bunca zamandanberi zuhura gelen fesad ve ihtilâlâtın sebebi müstakili adem-i müsavat, yani, erbab-ı servet ve nüfuzun hadd-i itidalde hareket etmemesi veya ashab-ı ihtiyacın ziyadesiyle düçar-ı muzayaka olmuş olması kazıyyesidir.

Fakat gene burada Sadık Rifat Paşanın teklif ettiği hal tarzı Osmanlı devlet telâkkilerine göre teklif edilecek çözümlerinden bir hayli ayrılmaktadır. Zira, Rifat Paşa bu durum karşısında icra unsurunun kuvvetinin artırılmasını teklif etmeyip, bil'akis icra kadrosunu daraltıp, işlerin tabiat kanunla-

75.000 Liralık TEMMUZ Keşidesinden sonra

70.000 Liralık EYLÜL Keşidesi

75.000 Liralık EKİM Keşidesi

175.000 Liralık ARALIK Keşidesi

**Çiftelhavuzlar'da APARTMAN DAİRELERİ
ARSA'lar. zengin PARA İkramiyeleri**

Her (150) Liraya bir kur'a

EMNİYET SANDIĞI

rının icaplarına göre seyretmelerini temin etmeyi istemektedir.

«Bir hükümete her ne kadar az adam müdahale ederse maslahat o kadar merkez-i lâyıkında görülür.

Devlet işlerinin mümkün olduğu kadar dar bir kadro ile görüülmesi fikri ise Batıda, tabiatte düzenleyici bir elin mevcudiyeti ve bu düzenleyici elin işleri hükümetlerin müdahalesine lüzum

görülmeden halledebileceği inancına dayanan bir fikirdir. Gene bu inanç ve tutum, hatırlanacağı üzere, Adam Smith ekolünün ve klâsik iktisat teorisinin temel direklerinden birini teşkil etmektedir. Gelecek sayıda Sadık Rifat Paşanın ticaret ve sanayi hakkındaki ifadelerinde iktisadî liberalizm teorisinin de Paşanın düşüncelerine tesir etmiş olduğunu göstermeye çalışacağız.

(1) Müracaat edeceğimiz eserler şunlardır : 1) Abdurrahman Şeref, **Tarih Musahabeleri**, s. 125-135. Sadık Rifat Paşanın «Siyaset-i Esasiye ve Dahiliye» isimindeki denemesi bu sayfalara aynen dercedilmiştir. 2) Rifat Paşanın **Asâr**'ında «İdare-i Hükümetin Bâzı Kavaidi Esasiyesini Muta-zammın Rifat Paşa merhumun Kalemé Aldığı Risale», **Asâr**, Bölüm II, s. 42-64. Bu iki denemede birbirinin aynı olan kısımlar mevcut ise de metinler birbirine tamamiyle tetabuk etmemektedir. Bunun için her ikisini de kullandık.

Geleceği Kurma Yolunda

Yazan : Maurice ZINKIN

Bağımsızlığından beri geçen on yıl, Hindistan için iyi yıllar olmuştur. Demokrasi yürüyor, millî gelir yükseliyor, eğitim yayılıyor. Hint kanunları modernleştirilmektedir; insanlara Parya muamelesi yapmak suç sayılmaktadır. Hintli; toplumunda başını ne yana çevirse gelişme ve ilerleme görmektedir.

Buna bakıp insanın, Hintlileri hiç değilse Bağımsızlık gününün yıl dönümünde bir umursamazlık ve kayıtsızlık içinde bulacağı sanılır. Hiç de öyle değil. Şu anda Hintlilerin pek çoğu ikinci beş yıllık programı nasıl yürüteceğiz diye endişe içindedir. Memleket fedakârlık yolunda bir vücut haline gelmiştir. Bu yılın bütçesi görülmemiş güçlükler vaadediyor. Hindistan'da zengin bir adama yüklenen vergi; dünyanın hiç bir yanında görülmiyen ölçüdedir. Serveti olan bir kimse, vergi ödemede de dürüstse, ne derece ağır çalışırsa çalışsın, yıl sonuna, başladığından daha fakir ulaşacaktır. Servet vergisi, gelir vergisi, sermaye kazanç vergisinden maada masraf vergisi de ödiyecektir. Orta sınıf, İngiltere'de olduğu kadar ağır vergi ödemektedir. Üstelik, İngiltere'de olduğu gibi bu vergisine karşılık ne ücretsiz tedavi ne de zeki çocuklarına üniversite bursu imkânı vardır. Fakirler bile çok kere kazançlarının % 25 ine varan bir vergi ödemektedirler.

SIKINTIYA İSTİYEREK KATLANMAK

Hintli halk; fedakârlıkta hiçbir milletin geri kalmamaktadır. Kalkınma yolunda istiyerek katlanılan sıkıntının eşine başka hiçbir demokratik memlekette belki de rastlanamaz.

İktidar partisi (cangress) seçmenlere hiç bir zaman, yarın yağ, bal yiyeceksiniz dememiştir; fakat seçmen onu tutmakta devam ediyor. Halkı üzen şey, içki yasağı gibi umumi bir konuşma konusu haline gelen ağır vergiler değil, bunları ödemesine rağmen, bu yılki sermaye yatırımının, hâlâ nerdeyse üçte birinin ağıktan, yani karşılıksız para bastırarak suretiyle sağlanmasıdır. Onları döviz buhranı da üzmektedir. Döviz memleketin şerefi gibi muhafaza edildiği

halde sıkıntısı giderilememiştir. Dış seyahatlara döviz tahsis yoktur; hatta tedavi için bile bu imkân son derece dardır; Hindistan'da tedavisi Kabil olmyan hastalıklar için ancak döviz sağlanabilir.

İstihlâk maddelerinin ithali tamamen durdurulmuştur: Viski, konserve peynir, saat ve benzer ihtiyaç maddeleri artık piyasadan kalkmıştır. Buna rağmen, sterling mevcutları hızla tükenme yolundadır; bir kaç ay içinde 225,000,0000 gibi cüz'î bir miktardan başka elde bir şey kalmıyacaktır.

Bu gidiş karşısında, ikinci beş yıllık plânın lüzumundan fazla azametli olduğuna dair makûl tenkitler ileri sürülmüştür. Özel ve resmî sektörler birlikte alınır, ikinci plân birincisinin iki buçuk katı bir büyüklüktedir. Birinci plân millî geliri yüz de 11 yükseltmeği (tatbikat neticesinde yüzde 18 sağlanmıştır), ikinci plân ise yüzde 25 yükseltmeği hedef tutmuştur. Memleketin kaynaklarının buna ne derece elverişli olduğu üzerinde akla sorular gelebilir. Öte yandan plânın içine aldığı hususlar arasından bazılarının, önemli olmakla beraber, hiç de birinci derece bir öncelik gerektirmediği ileri sürülebilir. Bunları daha sonraya bırakmak mümkündür, hatta zarurî idi. Nitekim sıkıntı adamakıllı belirince bunların bir çoğundan vazgeçilmiştir. Meselâ kültürel temaslar azaltılmış; demiryolları artık yeni istasyonlar, ve havalandırtma tertibatlı yolcu vagonları inşa etme faaliyetini durdurmuş, Delhi'de büro ve dâirelere duyulan büyük ihtiyaca rağmen bu gibi inşaatlar azaltılmış. Şüphesiz daha bir çok şeylerden vazgeçilebilir ve belki de vaz geçilecektir. Dış klinikleri, yeni radyo verici istasyonları gibi gerekli tesisler öncelik bakımından elbette tarım ve demiryolu ihtiyaçları ile yarışamaz.

Fakat bütün bunlara rağmen plânda hâlâ büyük yeri eğitim, sulama, buhar ve elektrik, ulaştırma ve yeni endüstri gibi kalkınma hareketleri tutmaktadır. Plânın özünü teşkil eden bu alanlarda daha fazla sıkıntıya gitmek tehlikeli olabildi. Böyle bir hareket, Hindistanı, halkı babadan gör düğü gibi çalışan bir memleket olmaktan çıkarıp; yeni metod ve zihniyete göre çalış

şan bir memleket haline getirme yolundaki bütün bir gelişmeği yaşıyabilir, hattâ vahim bir şekilde aksatabilir. Kaldı ki, Hindistanı kısa bir zamanda kalkındırmak, halkı zaruretten kurtarıp; iyi bir yaşama seviyesine çıkarmak asıl gaye olduğuna göre, bu yenilikleri benimsemek şarttır. Eski usuller yokluğun devamını sağlamaktan ileri geçmez.

Hindistan çıkmazının (dilemma) özü işte buradadır. Şayet plân, vergi ödiyen Hintlinin takatına ve mevcut döviz imkânlarına göre ayarlanırsa, o takdirde artan nüfusun ihtiyacını karşılamaktan; ileriki yatırımlara kaynak sağlamaktan, eğitim, sağlık gibi modern ihtiyaçları gidermekten; halk yığınlarının yoksulluktan ileri gelen hayat yüklerini hiç değilse hafifletmek ümidini vermekten; onlara yeteri kadar yiyecek ve iyi ev şartları sağlamakdan çok uzak kalır. Öte yandan, plânda bazı kesinti ve kısıntılar yapılmazsa hem enflasyon tehlikesi hem de döviz kaynaklarının büsbütün kuruması ihtimali ortaya çıkmaktadır. Son ay içinde fiatlardaki yükseliş ortalaması % 1,5 son yıl boyunca ise bu artış yüzde 8,5 u bulmuştur. Mevcut bütün döviz kullanılsa bile plânın gerektirdiği döviz masrafları karşılanamaz.

Denebilir ki, nitekim Hindistan'da pek çok kimse demektedir, asıl ihtiyaç bu ölçüde büyük bir plâna değil, fakat belki aileyi plânlamayıdır. Aslında Hint hükümeti aile plânlamasına önem vermektedir. Beş yıllık plânda bunun için bir kaç milyon sterling'lik ödenek ayrılmıştır. En ücra köşelerde bile birçok kliniklerin açıldığı görülmektedir. Sonra, Avrupa'da olduğu gibi aile plânlamasına karşı Hindistan halkı arasında fazla dinî bir itiraz veya karşı koyma da yoktur. Maamafih, aile plânlamasının uzun süre içinde tesiri ne olursa olsun, hali hazırda meselelere hemen bir cevap teşkil edeceği beklenemez. Doğum kontrolü orta sınıf halk arasında yayılmaktadır; fakat köylüler bu fikri benimsemekten henüz uzaktırlar. İyi bir tedbir (contraceptive): ucuz, kolay, mahremiyet gerektirmiyen; daha doğrusu sözlü bir tedbir bulununcaya kadar cahil yığınlar arasında ürme şimdiki gibi sürüp gidecektir. Üstelik sınıma karşı memleket ölçüsünde girişilen savaşın ana - babalarda çocuklarına

karşı sorumluluk duygusu belirip doğum kontrolü sağlanmadan, ölüm nisbetini azaltacağı ve çoğalma meselesini daha endişe verici bir hale getireceği muhakkaktır. Hindistan kalkınmasında nüfus artışının pek yakın gelecekte yaratacağı problem gittikçe daha vahim olacaktır. Şimdi yüzde 1 - 1/3 olan artış nisbeti çok geçmeden 1 - 2/3 yi, hatta belki de Seyfân'da olduğu gibi % 2 yi bulacaktır.

KUYU SUYU VE TEK ODA

Zengin memleketlerin ölçülerine vurulursa, Hint plânının aslında o kadar büyük sayılamıyacağı anlaşılır. Hindistan'ın beş yılda sarfettiği, İngiltere'de bir yılda sarfedilenin ancak iki katını bulmaktadır. Oysa Hindistan nüfusu yedi buçuk misli daha kalabalıktır.

Hindistan beş yıllık plânını gerçekleştirse bile, şahıs başına yılda düşen yatırım miktarı İngiltere'deki miktarın sadece on sekizde biridir. Kaldı ki, Hindistan, bu plânı dahi, daha fazla yabancı yardım görmediği takdirde, gerçekleştiremeyecek kadar fakirdir. Hindistan'daki politikacılar istihlâkin kısılmasından bahsettikleri zaman, halktan televizyona veya üç yatak odalı evlere para harcamamayı istememektedirler. Sadece bulurlarsa bir odayla yetinmelerini, çok kere kuruyan kuyu suyunu nimet bilmelerini, yılda iki değil tek bir gömlekle idare etmelerini öğütlemektedirler.

Beş yıllık plânda kesinti yapmanın başka bir zorluğu daha göze çarpıyor. Yılda şahıs başına ancak 30 lira tutarında bir yatırım temsil etme keyfiyeti bir yana, plânın kolayca budanamıyacak bir bütünlüğü vardır. Bir parçasında yapılacak herhangi bir kesinti tamamını aksatabilir. Meselâ, Hindistan döviz darlığı ancak komşu memleketlere bisiklet, dikiş makinası ve benzer mamul eşya ihraç edecek bir endüstri kurabilirse giderebilir. Hindistan'ın ucuz işçi, ucuz çelik, bol kömür ve yüksek kalitede demir madenleri bakımından komşu memleketlerin hiç birine nasip olmayan imkânları ve coğrafik durumu göz önüne alırsa; memleketin endüstrileşmesinde, tıpkı İngiltere'de olduğu gibi, makina sanayinin tutacağı mühim yer kolayca anlaşılır. Fakat makina sanayii için çelik istihsaline, çeliğin geniş ölçüde istihsaline ise kömür ve demir gibi gerekli ham madde ile mamul çeliğin memleket içi naklini sağlayacak demiryolu kuruluşuna ihtiyaç vardır. Aynı şekilde demiryolunun bu işi görebilmesi için yalnız yeni hatların döşenmesine, vagon ve lokomotiflerin inşasına değil, fakat rayları imal edecek fabrikalara, vagonları tamir edecek atölyelere, lokomotifleri yapacak dökümhanelere de ihtiyaç vardır.

Programlara göre, çelik istihsalının 6.000.000 tona çıkarılması, demiryollarına 900.000.000 sterling harcanması, dökümhane, haddehane ve demir işleme atölyeleri gibi yardımcı endüstri şubelerinin kurulması gerekmektedir. Bunlardan bazısı, meselâ; İngiliz ve Rusların yükledikleri çelik fabrikaları veya Dünya Bankasının demiryolları için sağladığı borç, kredi ile gerçekleştirilecektir. Fakat bir kısım işler ister istemez kesintiye uğrıyacaktır; nitekim elektrik istihsalı ile ilgili programların bazısı daha şimdiden bir kaç yıl uzatılmıştır. Ne

var ki, bu gibi kısıntıları hükümet kolayca göze alamaz, zira kısıntılar bugünün sıkıntısını hafifletse bile yarının meselelerini daha da kötüleştirecektir.

KÖYLÜYÜ DEĞİŞTİRMEK

Çelik ulaştırma ve makina endüstrisinin kompleksliği hastayı incitmeden derin bir operasyon yapmanın zorluğuna bir misâldir. Bunun daha girift belki de daha önemli örneklerini köylerde görebiliriz. Hindistan tarımını daha prodüktif yapmak demek sadece, bir ziraat ameliyeyi, meselâ; çeltiği tohum serpmek sureti ile ekmek yerine, fide şaşırtmak suretiyle ekmek, yahut köylüye inegini suni döletmek meselesi değildir. Köylünün kendisini değiştirmek gerekir. Köylü gelire karşılık maliyeti hesaplayabilmelidir. Başka türlü kendisine yüzde yüz kâr garanti edilmedikçe yeni bir şey denemeyi göze almasına imkân yoktur. Ona ziraat memurunun gübre veya islah edilmiş tohum hakkında söylediklerinin manasını kavramak, bunların doğru olup olmadığını kendi kendine muhakeme etmek için, gerekli bilgiyi kazandırmaya ihtiyaç vardır.

Hintli parasını ölüm ve düğünlerde değil evinin tanziminde, yeni kuyuların açılmasında kullanmalıdır. Bunu için herşeyden önce geleneklerin pençesinden kurtulması icabeder. Yalnız bu kadar mı?

Onun yeteri kadar yiyeceğe, iyi sağlık şartlarına da ihtiyacı var. Bunlar olmaksızın ne tarlasını daha iyi sürebilir ne de istediği verimi sağlayabilir. Köylerde daha fazla okullara, sıtmaya karşı D. D. T. ye, çokca prodüktif krediye, tohum islah istasyonlarına, onbinlerce veteriner ve kooperatif denetmenlerine ihtiyaç vardır.

Bütün bunlar şüphesiz ayrı ayrı sağlanabilir. Bir örnek çiftlik burada; bir kooperatif teşkilâtı şurada, bir okul başka bir yerde... Bu şekil ucuzdur, mütehasıs eleman sıkıntısını fazla hissettirmez. Üstelik idari bakımdan da işler daha kolay görünür. Bir tek kusuru vardır; dağınık

sistem düzgün işlemez. Köylü işine babadan gördüğü gibi gene devam eder. Köylünde bir dispanser varsa, sağlığı belki biraz düzelebilir; şehire giden bir yol yapılmıssa geçimi bir parça daha iyileşebilir. Fakat köylünün hayatında gerçek değişiklik ancak bir sürü işi birden gerçekleştirmek suretiyle sağlanabilir. Bunlardan bir kaçını inançlarına uygun bulmasa bile, diğerlerinin müsbet tesirlerini ergeç hayatında görececek ve yeniliği benimseyecektir.

Meselâ son zamanlarda bazı işlerim yolunu Koraput ve Bastar bölgelerine düşürdü. Hayat o derece ilkel bir seviyede ki, Antropoloğlar duymaya görsün. Fakat son zamanlarda Koraput'da köylerin çoğu kooperatif kurmuşlar. Bütün mal, mülk köye ait olmakla beraber, işletme fertlerin elinde bırakılmıştır. Bu bir yeni denemedir.

Hindistan'ın her tarafından pek çok kimseler, yerliler denemede muvaffak olunsunlar diye, yardıma gelirler. Sayıları 150 yi bulan bu rehberler mesailerini 300 köy üzerinde teksif etmişlerdir. Bunlar şüphesiz hükümet memur ve eksperlerinin ihtisas bilgisine sahip değillerdir. Fakat bilgilerindeki eksiklik, heves ve şevkleriyle telâfi edilmektedir. Üstelik köy kalkınmasının bir bütün halinde, her cephesiyle birden ele alınması gerektiğini biliyorlar. Bir örnek alalım: Koraput köylüsü murabahacılar tarafından elinden sömürüldüğünü anlamak için eğitim görmelidir. Murahabacının elinden kurtulmak için başta kredi kaynakları ve alış-veriş edeceği başka yerler bulmalıdır. Bu kooperatif teşkilâtı demektir. Köylü krediye müstahak olmak için ziraatını islah etmek zorundadır. Gübreyi nasıl kullanması lâzım geldiğini öğrenmeli, tohumu serpmekten vazgeçmelidir. Tarlada iş beklerken vaktini dans cümbüşlerinde harcamamalıdır.

Dahası var: O kendikendine yetecek bir vatandaş olmağa çalışmalıdır. Köyde kendisine göz açtırmıyan mütegalibe ile

T. C.

Ziraat Bankası

Yurt içinde 545 Şube ve Ajanı, dünyanın her tarafındaki muhabirleriyle saym müşterilerinin emrindedir.

Vadedi, vadesiz tasarruf hesapları
1957 ikramiye plânında

2.000.000 Lira
P a r a,
2.000.000 Lira

Uzun vadeli Kredi
v a r d ır.

nasıl mücadele edeceğini, jandarma başça-
çuşuna niçin tavuk yedirmeyeceğini bilme-
lidir. Öte yandan, Koraput'un müthiş sıt-
masından korunabilmelidir ki, ekim veya
hasat mevsiminde hasta yatmasın. Kısaca-
sı, kurtuluş herşeyin birden yapılmasını is-
ter.

Komşu bölge Bastar'da da durum da-
ha farklı değildir. Yalnız burada kalkınma
gayreti hükümetten gelmektedir, fakat me-
sele aynıdır. Okullar, yeni sulama kanalla-
rı, sağlık ve sıtma savaş elemanlarının yeti-
ştirilmesi... Bunlar ayrı ayrı gelişmeler
değil, fakat bir programın bütünleyici par-
çalarıdır. Programla ilgili çalışmalar o de-
rece ilerlemiştir ki, kabile mensupları, he-
kimin sihirbazdan daha iyi olduğuna artık
inanmaya başlamışlardır. Çocuklarını köy-
ler için öğretmen veya memur yetiştirmek
üzere okullara gönderiyorlar. Bu belki de
değişiklikler içinde en büyük olanıdır. Zi-
ra birkaç yıl içinde köyü kalkındırma da
rol alanlar artık dışardan gönderilen vazifeli-
ler değil, köylülerin kendi kız ve erkek
çocukları olacaktır. Köyü anlamak, köylü-
lerin dil, inanç, yaşama özelliklerini tanı-
mak, dışardan gelenlerin aksine, bunlar iç-
in güçlüğ teşkil etmeyecektir. Değişme iç-
ten, köyün kendisinden gelmeğe başlıya-

caktır. Pencap'da olduğu gibi ilerleme ha-
reketi damla olmaktan çıkıp sel haline ge-
lecektir.

Koraput ve Bastar bölgelerindeki başa-
rı bizi Hindistan'ın ana problemine, yani
para sağlama meselesine getirir. Sosyal kal-
kıma projeleri, köy kooperatiflerine gere-
rekli krediler, memleket ölçüsünde sıtma
savaş... Bunlar ve benzer hareketler geniş
ölçüde paraya dayanır. İlaç, cip arabaları
ve sair teçhizat dövümsüz temin edilemez.
Mahalli gelirler ne sermaye ne de döviz
sağlayacak ölçüdedir. Yapılan plân ve prog-
ramlar ya yürütülmeğe devam edecek, ya
da kaynakların yetersizliği yüzünden ke-
sintiye uğriyacaktır. Bu ise Hindistan gibi
genç bir demokraside, seçmenin kuvvetini
her gün biraz daha anladığı bir memleket-
te, hemen kesip atılacak bir iş değildir.

YENİ KUVVET DUYGUSU

Bazan bu yeni kuvvet duygusu pek
dramatik şekiller alır; meselâ; seçimlerde
bakanların kaybetmesi, polisle çarpışmaya
varan nümayişler gibi. Bazan sessiz kalır;
meselâ; köylüler size şu veya bu seçimde
oylarını kullanamayacaklarını söylerler;
çünkü seçim aralarında milletvekilleri köy-
lerine uğramamıştır. Öte yandan milletve-
killerinin konuşmalarında da halkın dert

ve meseleleriyle yakından ilgilendiklerini
belirten bir hal vardır. Bazan bu sessizlik
"regional" bir şekil alır. Meselâ; Assem'li-
ler, hükümeti petrol tasfiyehanesini kendi
bölgelerinde kurmağa zorlamak için genel
greve başvurmuşlardır. Bazan da âmme
menfaatına uygun düşmeyen şekiller alır.
Meselâ; memurların grevden bahsetmeleri
gibi. Fakat bütün bunlar, iyi veya kötü,
demokrasiye doğru olan yürüyüşün bir par-
çasıdır.

Hindistan Köy idaresinde hiçbir zaman
diktatör olmamıştır. Mahalli işlerin yürütül-
mesini üzerine alan Köy İhtiyar veya
"Kast" heyetleri daima olmuştur. Köylüler
tek bir şahsın, hattâ bir çoğunluğun kara-
rına güvenmezler; ittifakla ulaşılan karar-
lar isterler.

Geçmişte, köylüler kendi köyleri öte-
sinde kalan meselelerle ilgilenmez, onları
hükümete bırakırlardı. Bu böyle değildir
artık. Şimdi memleket meselelerinde onlar
da seslerini duyurmak istiyorlar. İkinci beş
yıllık plân, doğurduğu zorluklar ne olur-
sa olsun, Delhi'de keyfe göre kısıntıya uğ-
ratılamaz. Bugün her tedbirde evvelâ seç-
menleri, Koraput ve Bastar köylülerini, i-
nandırmaya ihtiyaç vardır.

Çeviren : Cemal Yıldırım

Okurların Forumu

Siyâsi Tercih Meselesi

FORUM Yazı Kuruluna,

87. sayımızın Okurları Forumu, her za-
mankinden daha heyecanlı bir bölüm ola-
rak gözüktü.

Koyu bir partililik demogojisinden
korkan okurlar, seçimlerin yaklaştığı sı-
ralarda Forum'un eskiden beri benimsemiş
olduğu fikirleri güden Hürriyet Partisi'nin
propagandası ile meşgul oluşuna dayan-
mıyarak, sizleri mektup yağmuruna tuttu-
lar.

Bu ayın arkadaşları tenkidlerinden do-
layı tebrik etmek isterim. Ben de Hürri-
yet Partisi'nin taraftarıyım. Buna sebep,
memleket çapında halledilmesi gereken
kültürel, siyasi ve iktisadi birçok mesele-
lerin mühim bir kısmına temas edebilmiş
bir parti olmasındandır.

Hiçbir zaman müfrit bir C.H.P. li,
müfrit bir D.P. li olmadım ve müfrit bir
H.P. li de olmayacağım. Ancak arkadaşla-
rım hassaseten şunu belirtmek isterim
ki; her aydın, milliyetperver bir iğgüdü,
hürriyetsever bir gaye ve nihayet bu vata-
nın istikbalini düşünen birer yadın ve bu
problemleri çözebilecek fikirlere sahip
hakiki birer vatandaş olmalıyız.

Mesele, C.H.P. si D.P. si iktidarı mes'e-
lesi değil, fakat genç Türkiye'nin yüksel-

mesi ve hür fikirlerimizin iktidarı mes'e-
lesidir.

Bu vatan sathının ihtiyacı olduğu ba-
tılı fikirler er geç galip gelecektir. Her ay-
dına düşen vazife bu gerçeğin çabuklaştırıl-
ması ve bu çabuklaştırmayı temin ede-
cek siyasi topluluğun desteklenmesidir.

Saygılarımla.

Erdoğan Akgönül — İZMİR

Bir Üçüncü Yol

FORUM YAZI KURULUNA,

1957 seçimlerinde, partilerin yekün ola-
rak aldıkları reyler, birçoklarının şu fikri
benimsemelerine amil olmuştur: Siyasi bün-
yemizin iki partiden fazlasına tahammülü
yoktur. Son seçimlerden de bu anlaşılmış-
tır. Artık iç politikamızda D.P. ile C.H.P.
arasında ikili bir muvazene teessüs etmiş-
tir.

Hakikaten, 27 Ekim seçimlerinden son-
ra, iç politikamızdaki gelişmelerin parti-
lerarası muvazene bakımından nasıl bir is-

tikamet alacağı düşünülmesi gereken bir
hususur. Ancak, Hür. Partisi ve C. M. P.
siyasi mücadeleye devam azminde olduk-
larını belirttiklerine göre, bu nasıl olsa za-
manla anlaşılacak bir keyfiyettir. Aynı şe-
kilde C. M. P. lilerin ve bilhassa Hür. P.
lilerin "Seçim anormal şartlarda cereyan
etti, seçmen ikili bir tercih zorunda kaldı"
şeklindeki iddialarının realiteye ne dereceye
kadar uyduğu ilerde iyice anlaşılacaktır.
Kanaatimce, asıl üzerinde münakaşa edil-
mesi gereken husus, bahis mevzuu bir D.P.
- C. H. P. muvazenesinin, memleketin el'an
halletmek zorunda bulunduğu içtimai ve
iktisadi problemler muvacehesinde neyi ifa-
de ettiğidir.

Bugün hemen herkes, bir rejim buh-
ranının olduğunda müttefiktir. Bu buhra-
nın, 1954 seçimlerinden sonra, sırayla Mec-
listen çıkan bir seri antidemokratik kanun-
la doğduğu malumdur. Meseleye bu kanun-
ları kabul eden Parlâmentonun teşekkül
tarzı ve oy veriş yönünden bakılırsa, rejim
buhranının mesulünün D. P. olduğuna hiç
şüphe yoktur. Fakat 1950 seçimlerinden
sonraki siyasi gelişmeler bir bütün olarak
gözönünde bulundurulursa demokrasimizin
içinde bulunduğu buhranın, aslında bir
"muhalafet buhranı"ndan doğduğunu far-
ketmek zor olmaz.

D. P. yi, el'an akıbeti meçhul olan, an-
tidemokratik istikamete sevkeden en büyük
amil 1954 seçimlerinde kazanılan büyük
zafer olmuştur. Yurdun hemen her tara-
fında, kolay kolay kapatılmıyacak farklar-
la seçimin kazanılması, D. P. liderlerine
umumi efkârı kâle almıya pek de lüzum
olmadığı fikrini telkin etmiştir. Bu şekilde
başdöndürücü bir zafer ise, D. P. nin, ik-
tidarının ilk yıllarında, hakiki bir demokra-
sinin icabettirdiği muhalafetle karşılaş-
mamış olmasından doğmuştur. Esasen ken-
disi de fikri bir hazırlığa dayanan bir hare-

ketten ziyade, tek parti devrinin doğurduğu umumî bir hoşnutsuzluğu temsil ettiğinden, kolayca dejenere olmuş ve bugünkü hüviyetini almıştır. Bundan sonra, gerek "İktisadî kalkınma", gerekse rejim alanında maîum hatalar birbirini takip etmiş ve D. P. halen içinde bulunduğu fasit dalreye girmiştir.

1957 seçimlerinde C. H. P. nin, aldığı rey adedini ve Parlâmentodaki temsilcilerini artırması esas itibariyle kendinin yapıcı bir muhalefet olarak çâşşmasından çok, D. P. nin yaptığı hatalardan ileri gelmiştir. C. H. P. nin kalbur üstü bir çok şahsiyetinin, bu parti iktidardan düştükten sonra siyaset sahasından çekilmeleri ve ancak D. P. hayli hırpalandıktan ve C. H. P. nin yeniden iktidara gelme şansları belirdikten sonra, tekrar seslerini duyurmağa başlamaları bir tesadüf eseri değildir. C. H. P. ye epeyi bir müddetten beri yöneltilen tenkitler, dikkate değer bir şekilde cevaplandırılmaktadır. Bu partinin, el'an tek parti devrini hatırlatan bir tarzda çâşşmaktan kendini kurtaramadığı, bir kadro değişikliği yaparak ve memleket meselelerini esaslı bir şekilde inceliyerek seçmenin karşısına çıkmadığı ve halâ bir "şahıs partisi" karakterinde olduğu hususunda yaşıyan ithamlar ekseri sükûtiya karşılanmaktadır. Bilâkis, son seçim kampanyasında iyice görüldüğü gibi, umumî fikir seviyesinin düşüklüğü ve, Forum'un geçen sayısındaki bir notda da işaret edildiği gibi, halka yaptığı vaadlerde gayri samimî ve gayri ilmî oluşu memleket aydınlarını düşündürmektedir.

Bugün iç politikamızda bir üçüncü yol var mıdır? Veya olabilir mi? Böyle bir istikameti temsil etmek iddiasında olan Hür. P. muvaffak olabilir mi? Kanaatimce, böyle bir hamleye engel olabilecek en mühim amil, memleketimizde el'an muayyen prensipler etrafında birleşmiş, müessir ve idealist bir zümrenin mevcut olmayışıdır. Veya hiç olmazsa, böyle bir zümrenin kâfi derecede müessir olacak durumda bulunmayışıdır.

Sayın A. Yalçın, Yeni Gün'de çıkan bir makalesinde Hür. P. nin muvaffakiyeti için, böyle bir elite dayanmasını zarurî görüyor. Halbuki, hatırladığıma göre, Forumda neşredilen bir incelemesinde, aydınlarımızın muayyen prensipler etrafında birleşmediklerine; marazî, sahte bir ferdiyetçilikten muzdarip olduklarına dikkati çekmişti.

Netice olarak diyebilirim ki, bugün C. H. P. ve D. P. ye mensup bir çok vatandaş da içine alacak, yeni bir harekete, bir üçüncü yola ihtiyaç vardır. Memleketin istikbali belki biraz geç, fakat muhakkak gerçekleşecek olan bu üçüncü yola bağlıdır.

Saygılarımla.

Cebeci — Taner Timur

1945 Yılıni Özleyiş

Yaza Kuruluna, (Bir Teklif)

Memleketimizin rejim meselelerinde bir dönüm noktası olan 1945 yılı ve aradan geçen 12 sene, binlerce hadisenin vuku bulduğu, ömrümüzden kopmuş bir parçadır. İnsanlar hayatlarında cereyan eden bazı vak'aların tekerrürünü can-ü gönülden arzularlar. Zira bu vak'alar ideallerini gerçekleştirmeleri için aşılması gereken basamaklardır.

Vatan sever her şahıs içinde yaşadığı cemiyetin hür ve müstakil olmasını ister ve bu bakımdan geçilmesi gereken maniaları ortadan kaldırmağa çâşır. Karşılaşılan güçlükleri giderebilmek için yaratılması lâzangelen zeminin hazırlanması; bâzi hadiselerin cereyanını icabettirir. Zeminin müsait olması halinde ise, ilk hamleyi yapacak şahıs, tahmininden çok farkla desteklendiğini görür. Fakat bütün mesele bu ilk hamleyi yapabilmektedir. İşte bu bakımdan benim de arzum hamlenin yapılması için, rejim dâvamıza getirdiği yenilikler dolayısıyla 1945 yılının tekerrürüdür. Zira rejimin düzelmesiyle iktisadî durumun da iyileşeceği kanaatindeyim.

O senelerde vukubulan hadiseler hakkında halen VATAN gazetesinde bu vak'aların kahramanı olan dört şahıstan biri, Prof. Fuat Köprülü'nün makaleleri neşredilmektedir. Bu makalelerde neşredilen hususların tamamıyla doğru olduğuna kaniim. Zira şu ana kadar bir tekzip çıkmamıştır.

Yazaların objektif ve doğruluğunu bildiğimize göre o hâdiseleri kısaca gözden geçirelim:

Memlekette tek şef - tek parti hakim bulunmakta, dolayısıyla totaliter ve otoriter bir rejim hüküm sürmektedir. Yok mesahabesindeki basın hürriyetini nazara alan gazeteler vazifelerini yapamamaktadırlar. Hâkimlerin istiklâli ve üniversite muhâriyeti de mevcut değildir.

İktidar meclis gurubu içinde bu halden gayrimemnun şahıslardan Sayın Fuat Köprülü ve Adnan Menderes gerek imzadıkları dördü takririn ve gerekse müdafaa ettikleri fikirlerin neticesinde C. H. P. den ihraç ediliyorlar. Bu hâdiseden sonra Sayın Celâl Bayar da partiden istifa ederek onlara iltihak ediyor ve neticede D. P. kuruluyor.

1946 - 1950 yılları arasında memleket Demokrasi idaresine doğru dev adamlarıyla ilerliyor. 14 Mayıs 1950 de son mâniayı da aşarak hürriyet ovasına vasil oluyoruz.

Şu anda tam yedi sene bitmiştir. Bu müddet içinde biz emekleyen demokratik rejimimizi geliştirmeğe çâşacağımızla, istibdat mikroplarını sıringa ederek oyalamıyoruz. Demokrasimize Allah acısın.

Sayın Bâlent Ecevit'in iktidardaki eka-liyet partisi olarak vasıflandırdığı D. P. taraftarları ve neşir organları, bu günkü gidişten şikâyet eden kimseleri vatan hainliği, şirretlik gibi hakaretlerle cevaplandırıyorlar. Bütün bu hal ve vaziyetten tarafsız kimselerin ve muhalefete rey veren ek-

seriyetin hüznü duymamasına imkân yoktur. İşte bu grubun hüznünlü bir ferdi olarak yeni bir hamle olmak üzere 1945 yılının ve o havanın tekerrürünü arzu ediyorum. Bu arzumu da Anayasamıza göre tarafsız ve muvazene unsuru durumunda olan Reiscumhurmuzun nazarı dikkatine arz ediyorum.

Sayın Celâl Bayar 1945 - 1950 yıllarında müdaafaa ettiğiniz demokratik prensiplere ve insan haklarına imanımızda samimi iseniz, bunların temini için mücadele etmek üzere, Cumhuriyet Halk Partisinden ayrıldığımız gibi, Totaliter gidişini süratlendirmiş olan Demokrat Partiden de istifa etmenizi rica ederim. Sizi Büyük ATA-TÜRK'ün Cumhuriyeti emanet ettiği Türk gençliğinin ve bütün aydınların destekliyeceğine emin olabilirsiniz.

Altan AYANOĞLU

Siyasî Partilerin Gelir Durumları

FORUM Yazı Kuruluna.

Her türlü hürriyetlerin bütün vatandaşlara müsavi şekilde taksimini sağlamak gayesi ile kurulan demokrasi rejiminin payidar olabilmesi mutlak surette çok partili siyasî hayatın gelişmesi ve bu partilerin üzerlerine düşen vazifeleri hakkı ile yerine getirmeleri ile mümkündür.

Partiler üzerine düşen vazifelerin ne-ler olduğu mevzuunu şimdilik bir tarafa bırakarak, partililerin bu vazifeleri yerine

1957 yılında

Milyon LIRA

20 EV VE APARTMAN DAİRESİ

HER 150 LIRAYA BİR KURŞUM NUMARASI VERİLİR

AKBANK

getirebilmeleri için en mühim vasıta olan (PARA) mevzuunu ele alalım.

Her ferdin, her topluluğun gelir ve giderlerini en iyi bir şekilde sarfetmek mecburiyetinde olduğu bu devirde partilerimizin bundan istisna edilmeleri imkânsızdır. Şu duruma göre muayyen gayeleri tahakkuk ettirmek için kurulan siyasi partilerimizin bu gayelerini tahakkuk ettirebilmeleri için kurdukları teşekküllerin kendine göre bir gelirleri ve giderleri vardır.

Bu gelir ve giderlerini gayelerinin tahakkuku için en iyi şekilde sarfetmeleri elzemdir, bu da ancak gelirlerini en iyi şekilde temin ve giderlerini de en iyi şekilde ayarlamaları ile kabildir. Bu da bize her partinin faaliyetlerinde muvaffak olabilmesi için sağlam bir bütçeye sahip olması gerektiği hakikatını ortaya koyar. Bu hakikat bütün çıplaklığı ile ortada dururken, soruyorum? hangi partimizin memleket dahilindeki bütün teşkilâtını içine alacak şekilde yapılmış senelik bütçesi vardır?

Bu duruma son verme zamanı gelmiştir. Bundan sonra muvaffak olmak isteyen her parti; en küçük kademesinden başlayarak en üst kademesine kadar bütçe tanzim etmeye ve faaliyet sahasını buna göre ayarlamaya mecburdur.

Bu hususun doğru olup olmadığı hakkında; münakaşa yapmak dahi yersizdir.

Bu mevzuda şu kadar söyleyeyim ki zamanında bütçe yapmaya çalışmamış; gelir ve giderlerini doğru olarak tahmin edemiyen bir partinin; iktidara geldiği zamanda nasıl hareket edeceğini sizin düşüncesinize bırakıyorum.

Bir partinin bütçe yapabilmesi için evvel emirde tüzüğünde yazılı ana geliri olan üyelerinden muntazaman aidat alması ile mümkündür. Halbuki bu gün bütün partilerimiz her ne sebebe mebnî ise, bu kaynağı işler vaziyete sokamamışlardır. Partilerimizin istenilen randımanı vermeleri ve gayelerine ulaşabilmeleri için, evvelâ üyelerinden alacakları aidatların muntazaman tahsilini temin etmeleri ve ondan sonra diğer yardımcı gelirlerini geliştirerek; senelik bütçe esasına dayanan faaliyet programları çizmeleri elzemdir.

Temeni ederim ki bütün parti liderleri ve partili üyeler, kendi partilerinin muvaffakiyeti için şart olan bu küçük fakat mühim derdi ortadan kaldırmak hususunda gayret sarfetsinler ve memleketin kalkınmasında büyük rol oynaması gereken partilerin, yalnız iktidara gelmek için bir propaganda organı olmasını önlesinler. Hürmetlerimle.

Kadri Öğür — Eskişehir

Kalkınmamız ve Enflasyon

FORUM Yazı Kuruluna,

Memleketimizin iktisadî kalkınmaya giriştiği şu on yıl içinde bazı güçlüklerle karşılaştığımız hepimiz yakinen bilmekteyiz. Bilhassa fiyatlardaki süratli artışlar kalkınma babında bazı güçlükler tevhit ettiği gibi, sosyal bakımdan da birçok düzensizlikler ve sıkıntılar doğurmaktadır. Bu

durum karşısında, kalkınma fiyat yükselişleri, para kıymetindeki düşüşler arasındaki münasebetlerle, bugünkü duruma düşüşümüzün sebeplerini araştırmak faydadan hâli değildir. Çünkü bu sebepleri tesbit edebilirsek, bulunduğumuz durumu iyiye götüreceğiz çareleri de kolaylıkla bulabiliriz.

Bazılarımızın düşündüğü ve sık sık ileri sürdüğü gibi, fiyat yükselmelerine, para kıymetinin düşüşüne kısaca enflasyona sebep: Kalkınma dolayısıyla gerekli yatırımları finanse edebilmek için para basılarak tedavül hacminin genişletilmesi değildir. Bu tarzda bir hüküm verirken, bu âminin hiç rolü yoktur demek istemiyoruz. Ancak, herşeyden evvel sebep bu âmil değildir. İstihsal ve istihlak münasebetleri, asıl sebeptir. Yani kalkınma esnasında istihsal ve istihlak arasındaki muvazenenin bozulmasıdır. Tedavül hacminin artması ise bu sebebin intaç ettiği bir neticedir. İkinci plânda kalır.

Şimdi memleketimizde, kalkınma dolayısıyla, istihsal ve istihlak arasındaki muvazenenin nasıl bozulduğunu ve ne şekilde enflasyonu doğurduğunu tetkik edelim:

Kalkınma, herşeyden evvel iktisadî gücü artırma yolunda yapılan hareketlerin mecmu olduğuna göre, yatırımların ön plânda yer alması lâzımgelir. Memleketimizde de bu yolda yapılan yatırımlar dolayısıyla, istihsal faktörlerinin talebi artmış, neticede bu faktörlerin fiyatları yükselerek bir kısım halkın eline eskiye nazaran daha fazla iştirâ gücü geçmeye başlamıştır. Bu arada şunu belirtelim ki, istihsal faktörlerine karşı artan talep meyânında gayet tabii olarak iş gücüne karşı da talep artmış, fakat tam istihdam seviyesinde bulunmayışımızdan bu talebi karşılayacak arz ziyadesiyle mevcut olup, fiyatların artmasına mâni olmuştur.

Geri kalmış memleketlerden olmamız hasebiyle, bu gibi memleketlerin karakteristik vasıflarından biri olan; yüksek bir istihlak temayülüne sahip oluşumuz yukarıda işaret ettiğimiz iştirâ gücü fazlalığının hemen, tamamen istihlâke akmasını intaç etmiştir. Hatta J. M. Keynes'in yatırım katsayısı yoluyla ve istihlak temayülü kıymeti ile vâkı yatırımlar neticesi, gelirlerin ve istihlâkin ne kadar artacağını rakam olarak hesap etmek dahi kabildir.

Bu kuvvetli istihlak temayülü karşısında, istihsal bir artış kaydetmediği halde istihlak artmış, aşırı bir talep doğmuştur. Dolayısıyla fiyatlar yükselmiş, paranın ise kıymeti düşmüştür. Şu halde, bu duruma düşmemek için vaktiyle yatırımlara başlarken yapılacak şey, yatırımlardan ötürü vücuda gelecek olan aşırı talebi kısa bir zaman içinde karşılayabilmek için, kısa vadede semerelerini verebilecek yatırımlar yapmak ve yapılacak yatırımların neticesini almadan yenilerine girişmemek idi. Halbuki bu şekilde hareket edilmediği gibi yatırımlara da devam edilmiştir. Fakat tasarruf temayülünün az oluşu, fiyatların bir hayli yükselmiş bulunması karşısında yeni yatırımlar, piyasaya yenden para çıkarmak ve yabancı memleketlerden borç almak suretiyle finanse edilmiş, bu ise para kıymetindeki düşmeleri

körüklediği gibi fiyatların daha da artmasına sebep olmuştur.

Görüldüğü gibi bu durum karşısında piyasadaki para hacmini daraltmak aşırı talep karşısında hiçbir netice vermiyeceği gibi, kâr hadlerine dolayısıyla fiyatlara müdahale etmek de fiyatları düşürmek şöyle dursun, piyasadaki mal kaçırılmasına, aşırı talep karşısında; arzın daha da kısılmasına sebep olacaktır.

Ancak aranacak çare talebe tesir edecek bir çare olmalıdır. Bunu da ya istihlak mallarını karne usulüyle tevzi ederek, lüks malların ithalatını menederek veya yüksek vergi nispetleriyle halkın elindeki fazla iştirâ gücünü çekerek tahakkuk ettirebiliriz. Bu tedbirlerle beraber yatırımları kısmak da şarttır. Yoksa yatırımlara devam edilirken, halkın elindeki iştirâ gücü arttırılırken, bu tedbirleri ittihaz etmek "tavşana kaç tazıya tut" gibi bir şey olur.

Bu tedbirler meyânında bir noktaya da işaret edelim: Yüksek vergi nisbetlerinin tatbik edilerek, halkın elindeki iştirâ gücünün çekilebilmesi için vergi sisteminin memlekette evvelâ bütün sektörlerle şamil olması, nisbetlerin hakikaten gayemize hizmet edecek şekilde tesbit edilmiş olması lâzımdır. Aksi takdirde piyasadaki muvazenesizlik büsbütün müzminleşeceği gibi, halihazır istihsalde dahi azalmalar vukubulabilir. O halde geri kalmış memleketler için vergi sisteminin kullanılması iyi bir çare olmayabilir.

Bu gibi müdahale ve çareler, yapmış olduğumuz yatırımlar netice verinceye kadar; iyi bir kontrol sistemiyle murakabe edilerek devam ettirilmelidir. Bilâhare istihsal ile istihlak arasındaki muvazene teesüsus ederek; memleketin ekonomik nizamı normale avdet eder kanaatindeyim.

Saygılarımla,

Ömer Çetin TOKCAN — İstanbul

Buna Ne İsim Verelim

Yazı Kuruluna,

Okuyoruz.. İhtiyoruz.. Bütçe Kanunlarının gelir kısmında birkaç senedir yer alması mutad olan 100 milyon Türk liralık Musul petroleri hissesi geliri bir türlü tahsil edilemiyor. Bu ihtilâflı mesele için milletler arası bir hal yoluna da gidilmiyip, bu malî yıl Bütçe Kanunu Tasarısında da artık bu paradan ümit kesilerek, bahsedilmiyormuş..

Batı Trakya Türklerine Yunanlıların - koynumuzda yılan besler gibi milli mücadeleden beri üzerlerine titredığımız dostlarımızın (!) - yaptıkları mezalim gözönünde.. Bu ırkdaşlarımıza çalışma imkânı vermiyorlar, kendilerini yüzlerce senelik yurtlarından tedirgin ediyorlar.. Milliyet, din, kültür ve an'anelerini unutturmak için akla hayale gelmiyecek tazyikler yapıyorlar..

Kıbrıs'taki Türklerin hali de herkesin malûmu.. Kurbanlık koyun gibi âkibetlerini bekleyip duruyorlar. Adeta kendi mukadderatlarına terk edilmiş durumdadır.. İsimleri bile değiştirilerek, nüfus kütükle-

rine Yunanlı olarak geçiriliyorlarmış..

Gelelim İstanbul'daki Rumlara: Ticaret ellerinde, yurdumuzda en rahat ve müreffeh yaşayan, güzel İstanbul'un sefasını süren onlar.. Biz Türklerden bin kat daha iyi yaşamaktadırlar. Hattâ mal vermeme tehdidi ile cumartesi günleri, Türklerin de kendileri gibi, dükkânlarını açmamalarını temin etmiş bulunmaktadırlar. Ada onların, Moda onların, plâj onların.. Para onlarda, keyf onlarda, zevk, safa onlarda... İstanbul'un neresine gitseniz bu hal ok gibi gözünüze batar.. Lozan Muahedesi sırf bunların menfaati düşünülerek akdedilmiş sanki.. 6-7 Eylül hâdiselerindeki zararları da bir kanunla tazmin edildi.. İzmir Kordon Boyundaki Yunan Konsolosluğuna - bir vekilimiz tarafından, tarziye maksadiyle, bayrakları bildikleri Yunan bayrağı da, selâmlanarak - gönderine çekildi. Ne din adamları ve ne de cemaatları sözle olsun Kıbrıs'taki ve Batı Trakya'daki Türklere yapılan haksızlığı ve mezalimi takbih etmediler; bilâkis bu memleketi ekonomik bakımdan bir daha belini doğrultamaz hale getirmek emeliyle paralarımızı dışarıya kaçırdılar ve çeşitli kombinasyonlara katılmaktan geri kalmadılar.. Hiç şüphe yok ki bu kimseler bizimle mukadderat birliği yapmamışlardır ve yapmayacaklardır da.. Felâketimizi özlemekte dirler.

Bütün bunlar yetişmiyormuş gibi, bir de memleketimizde muvakkat ikamet tezkere siyle yerleşmiş Yunan tebaalı Rumlar varmış.. Bunlar Lozan Muahedesi hükümleri dışında kaldıkları için İstanbul'dan başka şehirlerde, Anadolu'da da iş yapabiliyorlarmış; sayıları da binleri (25000) i buluyormuş bir rivayete göre.. Hattâ bunlardan dün öğrendiklerimizden biri - bir Rum kadını - Ankara'nın göbeğinde, Büyük Sinemanın üstündeki Büyük Pastahane de icrayı sanat ediyormuş; Hükümetin muvakkat müsaade vermesi ve temdit etmesi suretiyle oraya yerleşmiş ve halka bozuk pasta satıyormuş da Belediye Sağlık zabıtası tarafından bu yolsuz hareketinden dolayı hakkında takibata geçilmiş.. Ne cür'et.. Diğeri de Ulus Meydanında Şekerci Hacı Bekir'in yanındaki dükkânda kırtasiyecilik yapıyormuş.

Hatırımızda kaldığına göre Türkiye'de yabancıların ne gibi işler tutabileceğine dair bir kanunumuz veya bir kanunumuz da bu hususta hükümler bulunacak.. Belki de İş Kanununda.. Bunda küçük sanatlar bilhassa kırtasiyecilik, pastahane işletmek gibi meşguliyetler Türklere hasredilmiş bulunmaktadır. Ancak bizim yapamayacağımız ilme, ihtisasa taallük eden hususlarda, yabancılarla memleketimizde çalışmak imkânı verilebilir... sanıyorum. Acaba o kanun çıktıktan sonra Türkiye'de Türkler kırtasiyecilik, kurabiyecilik ve şerbetçilik yapamaz oldular da mı bu gibi ticari meşguliyetleri ecebilere bırakılmak mecburiyeti hasil oldu? Yoksa bu işlerin de bir anlamadığımız tarafı var da bu ince taraflarını yabancılarla yaptırıyoruz?

Lozan Andlaşması bu ruhla yapılmadı. Misakı Millî bu demek değil her halde.. İç işlerimizde kanunsuzluk, kanunla haksızlık âdet oldu.. Biz bize her şeyi reva görüyoruz.. Ama hiç olmazsa dışı karşı bu mil-

letin maddî - manevî varlıklarını korumakta ihmal göstermiyelim. Tarihimiz ve gelecek nesiller bizlerden bunun hesaplarını muhakkak soracaktır.. Bunda hiç şüphemiz olmasın!

H. MİRCİ — ANKARA

Eşit Pay

FORUM Yazı Kuruluna,

Her insan yalnız bugün için değil, gelecekte de kendisinin ve ailesinin güvenliğini sağlamak için çalışır. Azami refahı sağlamak toplumun başlıca amacıdır. Bu azami refah nazarı olarak: 1) Millî gelirin azami seviyeye çıkarılması; 2) Millî gelirin toplumun bütün üyeleri arasında eşit şekilde dağıtılması; 3) Millî gelirin durulmuş olması yani şiddetli dalgalanmalardan korunması ile sağlanabilir.

Toplum hayatında inkisam tarzının yarattığı gelir ayrılığı ve bu gelir ayrılığının meydana getirdiği sosyal durum ayrılığı; önemli bir mesele olarak ortaya çıkmaktadır. Servet ve gelir dağılışı bakımından olan müsavatsızlık, doğrudan doğruya iktisadî faaliyetlere olan etkisinden başka, sosyal bünye üzerinde etki ederek önemli sonuçlar meydana getirir. Servet ve gelir bakımından olan muazzam farklar, cemiyeti birbirleriyle karşıt durumda bulunan iktisadî sınıflara ayırmıştır.. Asıl önemli mesele, servetin; zamanımızda bir kudret ifade etmekte olmasından ileri gelmektedir..

Bir memleketin millî geliri üretime katılan dört unsur arasında pay edilir. Bu dört unsur tabiat, iş gücü, sermaye ve teşebbüstür. Her şahsa da millî gelirden isabet eden pay bu dört unsurdan biri veya birkaçıdır. Bu unsurlardan birinin payının artıp eksilmesi diğerlerine tesir ettiği gibi, üretime katılmadan pay olanların çoğalması da diğerlerinin paylarını azaltır.

Bir toplumda millî gelirin payında ne kadar sosyal adalet gözetilirse, o toplum insanları, tam bir sosyal ahenk ve adalet içinde sağlam ve mesut olarak yaşarlar. Fakat, bir toplumda tabaka ve sınıflar arasında büyük farklar bulunursa: Bazılarının payına düşen, küçük yaşta köyden getirilerek sabahtan akşama kadar güç şartlar içinde karın tokluğuna çalıştırılan ve sonra da birkaç eski ev eşyası çeyiz verilerek baştan atılan evlâtlıklara düşen miktar kadar yetersiz olursa. Ömrünün otuz yılını köylerde türlü mahrumiyetler içinde geçiren bir öğretmen, yaptığı işin değerine rağmen, çocuğuna iyi bir tahsil yaptırılmazsa. Aynı tahsili gören ve aynı işi yapan iki kişiden devlet sektöründe çalışanın payına, hususi sektörde çalışandan çok daha az düşerse. Geleceğini güven altına alamamış kimseler ne kadar fazla olursa... Buna karşılık vurguncu ve karaborsacılar servetler içinde yüzerse. O toplumda çalışma gücü azalarak elem ve istisrapların arttığı görülür.

Hayat seviyesindeki bu ayrılığın ilmi tedbirlerle kaldırılması veya azaltılması

gerekir. Sağlam bir toplum düzeni kurmak isteyen her devlet bu sefalet ve farklara çare bulmak zorundadır. Geri kalmış her memleketin; kalkınmanın yükünü sadece dar gelirliyle yüklemeyen gerçekleştirecek bir sosyal politikaya ihtiyacı vardır.

Bulut ALTAY — İSTANBUL

Almanyadaki Öğrencilerin Şikâyetleri

FORUM Yazı Kuruluna,

Almanya'daki bütün talebelerin arzularının Forum vasıtası ile alâkalı makamlara duyurulmak vazifesini severek üzerine aldım. Bu arada kendimizi de şikâyet edeceğim.

Mevzu son derece büyük ve dâva o nisbette ehemmiyetli ki; ben gerektiği şekilde anlatamamak korkusu ile heyecanlanıyorum. Kendi branşıma girdiği için misâl olarak teknik sahayı ele alacağım. Yeni sömestr 4 Kasım'da açıldı. Programı gördük. Bazı günlere 10 saat ders konmuş. Korktuk mu? Hayır. Hocaları tam dikkatle Salonun merdivenlerini tam inmeden, yarı yolda derse başlayacak kadar kurulmuşlar. Yadırgadık mı? Hayır. İki bin hattâ daha fazla öğrencinin ders takip ettiği salonlardan, mikrofona büyütülen profesörün sesini ancak % 25 mânasını anıyarak duyduk. Moralimiz mi bözüldü? Ne münaşebet yine hayır. Pekiyi ama, biraz düşünüp "bu hal" bizi, bugüne kadar olan alışkanlığımız hilâfına hiç olmazsa okul dışı mesaimizi eski günlerini iki misline çıkartmanız icabettiğini hatırlattı mı, lisana intibak etmek için hergün okula devam etmek mecburiyetinde olduğumuzu düşündürdü mü? Maalesef yine hayır.

Güzel ama bizi bunları gerektiği gibi düşünmemeye sürükleyen sebep nedir? Talebelerin çalışma anlayışları, Almanya'ya gelme mükellefiyetlerini idrak etme gibi, subjektif ve farklı sebeplerin yanında bir de müşterek hissedilen bir eksiklik vardır. Muhakkak her talebe çok eksik, çok falsolu değildir. Fakat ekseriyet bu eksikliğin tesirine girmiştir. Mallî vaziyetimiz: Önce Almanya'daki zarurî ihtiyaçlarımızı gösteren bir liste çıkartacağım. Ev kirası; 100 - 130 Mark civarındadır. Yemek işi son derece zordur. Gıda maddeleri fiyatları fevkalâde yüksektir. Türk talebelere München'de ki Türk lokantası öğle için ucuz yemek temin etmektedir ki bu bile 3 Markın altına düşmez. Akşamları 2.sınıf bir lokantada bir dilim ekmeğe büyüklüğünde getirilen et 3.50 - 4 Mark civarındadır, garsoniye ve ekmeğe beraber bu rakam 4.50 Markı bulur. Kahvaltıyı talebeler evlerinde 0.60 - 0.80 D. Mark'a temin etmektedirler. 1 kilo ekmeğin 0.80, 1 yumurtanın 0.30, küçük bir paket yağın 0,95 Mark olduğunu söyleyebilirim. Boya ayda 8 Mark, Trâş 5 Mark, çamaşır, ütü 15 Mark. Yekûn: 383 Mark. Halbuki biz burada sadece 386 Mark al-

yoruz. Mektup atma paramız 0,55 bir mektup, vesait, sinema eğer içiyorsa o talebe Allah yardım etsin sigara 10 tane sigara 1 Mark, eskiyen, çorap mendil, gömlek v.s. okulda lâzım olan küçük ihtiyaçlar. İşte bunlar eksik olmak üzere yemeğe ayrılan paradan kısılarak yapılıyor ki; 1 günü sadece sandviçle geçiren bir talebe gerçi 5 Mark kazanıyor ama çok küçük bir dikkatsizlikle hastalığı kabul edebilecek bir bün-yenin hazırlığını da yine kendisi yapıyor.

Almanya'da Sanatoryom'a giren öğrencilerin miktarını bilmiyorum ama, gıda mevzuunu dikkatle tetkik etmeyi icabettiren bir rakkama vardığını zannedirim.

Bütün talebelerin çok temiz bir arzu ve hakikaten çok yerinde bir istekleri vardır. Halbuki bugün için hayali dahi mümkün olmuyor. Biraz yukarıda arzettim: Günler tamamen dersle doludur. Boş kalan tatil ve gece saatlerinde talebe vazife hazırlamaya ve önündeki büyük imtihanlara kendini yetiştirmeye mecburdur. Vakti hiç olmadığı için çamaşırını kendi yıkıyamaz, bir kısım yemeğini kendi pişiremez ve hattâ ütüsünü bile kendi yapamaz. Fakat öyle olduğu halde randıman tam değildir. Zira herkes Almanya'da bile aletsizlikten şikâyet etmektedir. 1. Misâl: «Zeichen Macshinen» denilen bir mimari âlet vardır. 200 Marktır. İnsana zevkle çalışma iştiyaki verir % 50 randıman artırır çabuk ve güzel ödev yapar v.s. v.s. fakat biz bırakın bunları 0,50 Marka pergel, 0,40 Marka cetvel alıp, orta okul veya lisedeki iptidai pergel takımlarımızın bile hasretini çekerek masa başına geçmiye mecburuz. Meselâ bu gibi masraflara da ayrıca bir

taahsisat ayrılamaz mı? Bidayette pek basit görülen bu hallerin talebe üzerindeki tesiri 8 sönestr olan mühendisliğin 10-12 sönestr'de ancak bitmesi şeklinde zararlar intaç eder ki, müşterek zarar daha büyük olur. Şu kanaattayız ki, daha müsait şartlarda (konforlu değil) ve daha sıkı bir murakabe altında çok daha iyi neticeler almak mümkündür.

Diğer ecnebi talebelerin katı olarak ayda aldıkları para miktarını bilmiyorum. Fakat çok daha yüksek ve rahat şartlar altında tahsil ettikleri görülüyor. Diğer yabancı devletlerde tahsilde bulunan Türk arkadaşlarımıza da ne miktar tahsisat ayrıldığını bilmiyorum. Fakat İsviçre ve Avusturya'dakilerle sık sık temas mümkün oluyor. Aldıkları para ile buldukları şehrin hayat şartlarını mukayese edip bizim hiç olmazsa 460-475 Mark almamız gerektiğine ittifakla karar veriyorlar. Almanya'da son aylarda devamlı olarak fiyatlar yükselmektedir. Katı rakamlar söyleyemem, fakat bu alâkalı makamlarca öğrenilebilir.

Bu arada bine yakın öğrenciye, müfettişi dahil sadece üç kişilik bir kadroyla yol gösteren ve yardım eden Talebe Müfettişliğimize, bu yaptığı insan üstü çalışmasının manevi bir karşılığı olmak üzere, bize verilen emeklerin boşa gitmiyeceğini, yarın için millete faydalı birer insan olmak azminde olduğumuzu duyurmak suretiyle teşekkürü vazife bilirim.

Almanya'da tahsilde bulunan bizler alâka bekliyoruz. Hükümetimizin de bizi düşündüğünden eminiz.

Özden DAĞLIOĞLU
München 9 - Deutschland

Kültür Ve Sanat

KİTAPLAR ARASINDA

Gereksiz Güneşin Çizgisi

A. TURGUT

Bir ozan, bir sanatçı hakkında konuşmada yahut yazmada en korkulu durum, ozanın, sanatçının değeri üstünde haksızlık etmektedir. Çoğu kere hiçbir kötü niyete bağlı olmıyan yanlışlardır bunlar, ama ozanı kırgınlığa götürebileceği düşünülürse önemli sayılmaları gerekir. Ozanların, özellikle ozanların, hiç değilse, şiirdeki sabrını, devamını denemeden hakkında yargılar vermeye kalkışmak, en azından bu yargıların doğruya, gerçeğe uygun olmaması sonucunu verir.

B. Necati Cumalı'nın bu, altıncı şiir kitabıdır. Kitabın iç kapağında ya-

yor. Ordan saydım. Altı kitap, bir ozanın sabrını, şiire bağlılığını denemeye, hakkında iyi kötü yargılar vermeye yetecek bir çalışma. Hattâ kesin yargılar vermeye bile yeterli. Kesin yargılar sözünden, değeri şaşmaz yargılar demek istendiği anlaşılmasın. Şiir tutumunu, şiirdeki yerini «mevkiini» saptamak yolunda yargılar. Değerini yanlış paylariyle bu «yer» üstünde düşünmek, ayrı.

İlkin, yayım hayatımızda üç - beş yıldır pek sık görülen, hattâ başka tür-lüsü hemen hiç görülmiyen bir kitap

çeşidini, biçimini söyleyeceğim. Çok çok 60-70 yaprak içinde, 15-20 şiirle, 7-8 hikâye veya bir kısa «roman» la bir kitap yapıp yayımlamak çok tutulur hale geldi. Bunun birtakım yokluklardan, sınırlamalardan meydana çıktığı söylenecektir. Fiatının böyle ucuza gelmiş olması sebebiyle alıcısının bollaşığı, şiir severlerimizin bu kitapları kolaylıkla edinmelerinin ancak bu şekilde sağlanabildiği öne sürülecektir. Kitap fiyatlarının, alıcısına, artık pek tesir etmediği, arıgın baygın aşk romanlarının beş, hattâ on lira fiyatlarla satışa çıkarılmasından anlaşılabilir. Bununla beraber, bütün bu etkenlerin payını küçümsemiyorum. Ama bu, daha çok, ozanlarımızın ıvecenliğinden, ne olursa, nasıl olursa olsun bir kitap sahibi veya bir kitap daha sahibi olmayı istemelerinden oluyor sanırım. Günlük esintilerin, günlük izlenimlerin, anıların getirdiği rastgele şiirlerin değil, büyük çalışmaların, bir büyük «Kuruluş'a» yöneltmiş, bilinçli, hesaplı büyük çalışmaların meydana getirdiği kitapları özlüyoruz artık. Roman, hikâye yahut şiir. Aklma ilk, «Çocuk ve Allah» örneği geliyor.

B. Cumalı, bizim şiirimizde istediği türlü ozan olabilmis sayılı kişilerden biridir. İsteddiği türlü şiiri yazabilmiş ozandır demek istedim. Şiirine o türlü inanmış ki, başından beri kendini ve şiirini, aşağı yukarı «bitkisel» diyebileceğim bir çeşit gelişmeye bırakmıştır. Tâ başındanberi, kendine ve şiirine, ozan olarak, hiçbir zaman, «müdahale» etmemiştir. Şiiri Orhan Veli mecrasında geliştirdi. Onlardan büyük ölçüde etkilenmeden, ama muhakkak onların savaşımdan, «indirect» faydalarla, kendi şiirini sürdürdü. O büyük hengâmede adını duyurdu, ününü yaydı. O, bu başarıyı sanırım. O, Veli'lerin ileri derecede küçümsediği, hattâ çoğu zaman alaya aldığı, duyguya, uygulanmaya sırt çevirmemekle kazandı. Böylece bu şekilde, belki de o şiirin bir yönünü temsil ediyordu. B. Cumalı'nın şiirleri böyle duygulu, sıcak, canayakın şiirlerdir hep.

Güneş Çizgisi, ilkin, B. Cumalı'nın şiiri artık bir oyun haline getirdiğini, sonunda ister istemez bütün ozanların vardığı o tükenmez rahatlığa vardığını gösteriyor. Eski şiirindeki, «duygu», «anlam», «thème» öğelerinin yerini burarda, artık olasıya bir söyleyiş rahatlığı, hattâ «bıkkınlığı» ile,, açık açık bir takım «dilbazlıkların» aldığı görül-

yor. Birtakım «anlatım» hünerlerine, birtakım «dil oyunlarına» fazlaca kapmış kendini. İlk bakışta bu ne demektir biliyor musunuz? B. Cumalı, yıllardır, şiirimize «musallat» olan o yıkılası geleneğe doğru gitmektedir. Yani, benim kanımca, sakat şiir anlayışları yüzünden, şiir güçleri de «aşk» yahut «flirt» güçleri veya istekleriyle birlikte tükenen ve kırkımdan sonra hiç şiir yazmamışa dönen ozanlarımızın yanına doğru gitmektedir. Yani, ya tükenmekte ya başka bir sanat türüne doğru gitmektedir. Böyle, onunki gibisinden pek kabarık, pek duygulu bir «aşk», ve şiirin sadece bu «aşk'a» bağlanması, şiir etkinliğini ileri yaşlardan sonra «hormon» etkinliğine eşit yahut koşut kılacaktır.

Yanılmış olmayı isterdim. Ama kitap, kişi'de bu samiyi uyandıracak kadar, hele şiir geleneğimizle birlikte düşünülünce, çokça «hüner» lerle dolu. Değiş güzelliğinin, anlatım gücünün dışında kalan birtakım «Çiftlemeler» modası artık geçmiş «tekrarlamalar». (S. 45 - Yaz Yeşili, s. 49 - Dere).

B. Cumalı ve onun gibi yazarlar, en çok, biçimlerinin, dillerinin kısırlığında, tıkanıklığında eskidiler. Cılız, şiirin «anlattığı» dışında hiçbir sorum yüklenmiyen, âdetâ «şiirsiz» bir düzendi kapıldıkları. Bu dil düzeninin, bu söyleyişin sonunda bir imkânsızlığa gelip dayandığı görüldü. Bakın (Vurun Yalnızlığa) adlı şiire. Bunun yanında, yasadıkları günlerin, o savaş içi ve savaş sonrası karanlık günlerin, onları ezen, üstlerine çıkan, anlamına varamadıkları, âdetâ, «pısrık», her şeyi «oldu bitti» bellemiş bir kişi haline getiren gücünün olumsuz etkisi var şiirlerinde. Şiirleri bu yüzden korkudan söylenen şarkılar gibi cansızdır, yüreksizdir, bir örneğe yakındır hattâ. Savaş bile şiirlerine bir «sorun» olarak değil, ancak bir «olay», birtakım duygulara, duygulanmalara çok elverişli bir olay olarak girebilmiştir. Bu korkunç etki ile aşkları bile böyle «iddiasız», hemen hemen üstünkörü, mücadelesiz, ne çözümlenmesine, ne gereklerine, ne de kişiyi yapan yahut bozan etkilerine inilebilmiş aşklardır. Rastlantı aşklarıdır bunlar, bohême aşklarıdır. (Seninle az gittik uz gittik. - ... Seninle gezdik tozduk - Akşamı ettik - Şarap içtik öpüştük - Faytona bindik seviştik - İzmirli bir daha sevdim seninle. - ... S. 21 - Seninle).

Bütün bunları B. Cumalı'yı toptan

kötülemek için söylediğim sanılmasın. Sözümlerim başında, onun, istediği türlü ozan olabilmis kişi olduğunu söyledim. O böyle şiirler yazmak için yaratılmış, böyle şiirler yazmaya hazırlanmış ve zorlanmış sonunda böyle şiirler yazmak istemiş ve bunu da başarmıştır. Onun şiirleri kendi türlerinin belki de en güzel örnekleridir. Ben ozanlarımız arasında duyguyu onun kadar ölçülü kullanıp okuyana, onun kadar iletebilen bir başkasını bilmiyorum pek. Öyle ki şiirleri bâzı hallerde «pathétique» bir değer kazanmaktadır. Örneğin (S. 44 - Pencere, S. 24 - Çingirak), sözlüğünün pek zengin olmamasına karşın, kelimeleri çok isabetli, şiirlerinin genel havasına uygun ve şiirin yapısına istekle karışan kelimelerdir. Yalnız saydığım ikisi değil, kitabın hemen bütün şiirleri sevilebilir şiirler.

Ama gene ne olursa olsun «Güneş Çizgisi»nin in, ne şiirimizin büyük gelişme «Çizgisine», ne de B. Cumalı'nın kendi şiir «Çizgisine» birşey katamadığını söyleyeceğim. Bir parça eski, bir parça da bundan önce beş şiir kitabı yayımlanmış olmak ustalığının alışılmışlığı, kolaylığı hattâ rastlansallığı var diye ekliyeceğim. Artık durmuş, oturmuş, görevini tamamlamış bir şiir akımının güzel örnekleri. Rahatça okul kitaplarına, şiir defterlerine girebilir şiirler.

İyi bir kitap ama gerekli, önemli bir kitap değil galiba.

Gel Dansedelim

Metin And

Geçen ay İngiltere'de yayınlanan bir kitap (1) hem yazarının sanat hayatımızla yakın ilintisi, hem de Türkiye üzerine genişçe bir bölüm taşınması bakımından üzerinde durulmaya değer. Yazar, çağdaş bale ve sahne dünyasının en ileri gelenlerinden Dame Ninette de Valois, kitap ise yazarının 1898 yılında İrlanda'da doğuşundan, 1956 yılına kadar, kendi hayatının kendi kaleminden hikâyesidir.

Hikâye kahramanı küçük, çekingen, sıkılgan kız, cesaret, inat ve sabırla 25 yılda hiç yoktan dünyanın en ileri bale topluluğu olan Sadler's Wells'i - bugünkü adıyla Royal Ballet-, ülküsü olan Millî İngiliz Balesini nasıl yarattığını samimi, alçak gönüllü bir dille, ve yer yer alaylı bir

tonla anlatıyor.

Çocukluk anıları, ilk dans dersleri, geziler, sahne hayatı, didinme ve savaş yılları, zafere ulaşış, tamınmış insanlar üzerine anıları kısa fakat canlı sahneler halinde birbiri ardına zincirleniyor. Hele tamınmış insanlar arasında kimler yer almamış.. İrlandalı şair Yeats-ki kitabın adı onun bir mısraından alınmış; mısram tamamı, «Gel, dansedelim İrlanda'da», - İktisatçı Keynes ve karısı Balerina Lydia Lopokova, Diaghilev..

Yazar, bâzı yerlerde, nedense okuyucusu için önemli olabilecek bölümleri çabuk ve kısa geçiştiriyor, bazen de bundan önceki kitabı, «Invitation to the Ballet» (Baleye Çağrı) de yer almış diye atlayveriyor. İşte bunlar arasında Diaghilev ve Rus bailesi ile geçirdiği yıllar böylece kısa kesilmiş. Bundan önceki kitabını anmışken, o kitabı yazarlık sanatı bakımından bu ikincisinden daha da üstün bulduğumuzu söylemeden edemeyeceğiz.

Kitabın önemli bir bölümü - hele bizim bakımımızdan - Dame Ninette de Valois'nin Türkiye'ye Millî Türk Bale Okulunu kurmak için 1947 gelişini anlatıyor. İstanbul'daki izlenimleri, okulun ilk hazırlıkları, Türk öğrencileri üzerine düşüncükleri, Yeşilköy'deki okul, Ankara, bir köy enstitüsünde-ki bu Hasanoğlan olacak öğrencilerle geçirdiği saatler, Bale Okulunun Ankara'ya taşınışı, yazarın yarının Türk Balesine olan inancı ve umudu, Türklerde çok beğendiği mizah anlayışı bu bölümde yer almış. Yazar aynı veya başka amaçlarla gittiği bir çok memleketlerden esirgediği sıcak dostluk duygularını Türkiye için ayırdığı bölümde cömertçe açığa vurmuş. Yazarı yakından tanıyanlar onun bu duygularını doğruluyacaklardır.

Ancak bu bölümde bir çok ad anılırken, Türk Balesinin gelişmesinde çok büyük emekleri olan Beatrice Appleyard (Bayan Fenmen) in adının niye hiç geçmediği ister istemez hatıra geliyor.

Kitabı okuduktan sonra insan, bu çapta bir insanın Türk Balesinin kurulmasına yardım etmesi ve ona büyük bir imanla sarılması ne bulunmaz bir mutluluk diye düşünüyor. Ama öte yandan Operamızın ve Konservatuarımızın bugün içinde bulunduğu duruma bir göz atınca ister istemez bu sevincin yerini karamsarlık alıyor. Öyle ya Konservatuarı Hindemith kurmamış mıydı, Operaya ilk Karl Ebert başlamamış mıydı? O günden bu yana dev adımlarla ilerlemesi gereken bu iki kurum resmi sorumluların, iş bilmezlerin elinde ne hale düşmüştür? Ama yine de büyük saygı duyduğumuz Dame Ninette'den Türk Balesine yardımlarını esirgememesini dileriz.

(1) Come dance With Me. A Memoir (1898 - 1956). Ninette de Valois London, Hamish Hamilton. 1957

Soyut Resimler

Bilge KARASU

Cemil Eren ile Tektaş Ağaoğlu'nun bu ayın başında Adil Handa açtıkları sergide Eren'in 9, Ağaoğlu'nun da 8 resmi sergilenmişti. Eren'in yalnız iki resmi daha önceki bir sergisinde görülmemişti ama Ağaoğlu'nun resimleri herkes için yeniydi. Bu sergi ressamın açtığı ilk sergiydi çünkü.

Eren'in bundan önceki sergisi için Forum'da yazdığım yazıda, resimlerinde üç aşama gördüğümü söylemişim. Bu sergideki resimler yalnız ikisinin örnekleriydi. Bir yanda "collage"lar, bir yanda da devinen çizgilerle bölünmüş yahut devinen çizgiler meydana getiren renk düzlemleri. Her iki çeşidin güzel örnekleri verilmiş. Deniz kabuklarından, deniz hayvanlarından sonra - geçen yazımın başlığı olan "Deniz diplerinde başlayan dirim"i pek de anıtmayan - balık iskeletleri, düpedüz söylenecek olursa kılçıklar, kullanan Eren, sarıh istifinde birtakım kimselerin tiksindirici buldukları bu kılçıkları bir çizgi düzeni yerine kullanmış. Tiksinip bu tutumu yerlerin kılçık yerine kılçık biçimindeki çizgilerin pekâlâ yeteceğini söylemelerine karşılık, bu kılçıkların kılçık olarak, resme bir değer kattıkları da düşünülebilir. Bana sorulursa, tiksindim, o resmi beğendim. Tarak parçası yahut düğme ile, kılçık arasında, - resme girebiliyorsa - bir ayrım gözetemiyorum.

Ama Eren'in bu sergisinde karşı karşıya duran bir eski resimle bir yeni resim, Eren'in ilk yönelmesini daha uygar, daha gelişmiş yönünü gösteriyor. Bölük yüzeylerle döngü yaratan eski resmin karşısındaki yenisi, bir ayrıtta başlayıp karşı ayrıtta biten bir dolaşık çizgi ile bu kümeyi bir kaç yerinden kesen başka çizgilerin meydana getirdiği irili ufaklı dik dörtgenler içinde Eren'in renk, değer anlayışını, bu anlayıştaki ölçülülüğü, inceliği pek güzel belirtiyor. Bu mavi istif içindeki renk ler Eren'in uzun bir gelişimden, çapraşık denemelerden sonra buraya gelebildiğini duyuruyor bana kalırsa. Ne var ki, Eren bugüne değin yaptığı resimlerde görülen bu iki ayrı eğilimi, bu ayrı yönleri birleştiren bir resim yapmış değil daha, Bu resimler hâlâ bir iç gelişmesinin çözülmezliği içinde. Birinde soğuk usçu bir davranış, ötekinde ise sınır tanımak istemiyen, özgürlük içinde boyuna deneyen, bir dirim duyarlığı. Bu gelişme bir karşıtlık olduğu gün, aynı resme sığabileceği gün ortaya çıkacak yapıtları merak ediyorum doğrusu.

Tektaş Ağaoğlu, bir yıldır çalışıyor-muş resme. Soyut resimler yapıyor. Resim yapısında, son yıllarda, özellikle Fransa'da yapılan resimlerdeki anlayışın etkileri açık. Resimlerinde dikkati çeken şey, çerçeveden içeriye doğru kaçan yahut renk lekeleri içeriye doğru kümeleşen bir devim. Kapalı

biçimleri biraz daha tedirgin, çerçevenin karşısında. Devimin azaldığı, renklerin, sıcak yahut soğuk, yanyana yahut içiçe durduğu resimler de var ama öyle sanıyorum ki, ortaya doğru çekilen kuvvetler, bir de kapalı biçimler, Ağaoğlu'nu daha çok ilgilendiriyor. Ressamın ağır basan "romantique" yönü gerek renklerin seçilişinde, gerekse yarattığı "hava"da beliriyor. Yukarıda, kapalı biçimin ressamı ilgilendirdiğini söylerken kapalı biçimlerin de dağıtılması üzerinde Ağaoğlu'nun ayrıca uğraştığının sezildiğini söylemem gerekirdi. Gerçekten 3 sayılı resim bana Rembrandt'ın "Yüzülmüş Sığır"ı ansitirken kapalıca olan biçiminin de dağılma eğilimini sezdirmediğini söylemek isterim. Sarı - kara küçük bir resim insana geçen yüzyılın ilk yarısında yapılan kitap "gravure"lerini ansitiyor. 16 sayılı resim ise "Impressioniste"leri getiriyor aklı. 10 sayılı kırmızı resim, "romantique" resimlerin değerlerini ansitiyor.

Bunları söylerken özenti yahut etki sözlerini aklı getirmek istediğim sanılmı-sın. Ancak, Ağaoğlu'nun, duygulu davranışını, duygululuk havasını sezdirmek, duygulu bir ressam olarak resim yaptığını anlatmak istiyorum.

DÜNYA BASININDAN HABERLER

IZGAN BAZ

— Şiir alanındaki çalışmalarıyla tanınan İzgan Baz (oğlu), iki yıl resme bütün gücüyle çalıştıktan sonra ilk sergisini açacak duruma geldi. Londra'nın Drian Gallery'sinde 4-31 aralık arasında sergilenecek resimlerinin sayısı 20. Bu sergisi dolayısıyla, Feyyaz Fergar'ın yazdığı tanıtma yazısından bir kaç satırı buraya aktarıyoruz:

"Baz, bizleri, gündelik hayatın tanımaz bir hale sokacak denli çarpıttığı, değersiz süsler, gereçler durumuna düşürdüğü şeylerin temel anlamiye karşı karşıya getiren azrak sanatçılar sınıfındadır..."

"Baz, 'İnsan, kişinin kimliğini, saygınlığını ortadan kaldıran kuvvetlere karşı çarpışmalıdır' diyor. 'Çünkü insanın saygınlığına hakkı vardır. Bizleri küçültmek için uğraşan bütün kuvvetlere karşı durmak zordur, bu kuvvetler benim içimde olduğu zaman bile bunlara karşı durmam gerekir.'"

"İnsan gözünde insanın büyüklüğünün aşınmasına karşı Baz, kişinin, varlığını kemirmeğe koyulmuş dış kaos'tan kendini kurtarabilmesine olan sağlam inancını koymaktadır."

"Anlatım ortamı diye, son olarak, resmi kabul etmeden önce (Baz) kendini hikâye ile şiir alanlarında denedi, - ama, diyor Baz, başarı kazanamadım çünkü üzerimde "akademik öğrenimin ilenci" vardı. Resimde, gereksindiği özgürlüğü, kendi tekniğini, kendi kimliğini geliştirme özgürlüğünü buldu."

FUAT TURKAY GİDİYOR

Devlet Konservatuvarı Müdürü Fuat Turkey 1 yıl İngiltere, Fransa ve Amerika'da incelemeler yapmak üzere bir geziye çıkacaktır. Müdür yolculuk hazırlıklarında bulunadursun, Konservatuvarın, yol genişletme sebebiyle yarısı yıkılmış, öğrencilerin büyük bir sayısı açıkta kalmıştır. Hele piyanist, kemancı gibi icracı öğrencilerin çalışmalarını bir gün bile aksatmamaları gerekirken, böyle üstünkörü bir sebeble durmak zorunda bırakışları sanat çevrelerinde büyük bir üzüntü ile karşılanmıştır.

Başında bulunduğu öğretim kurumunun böyle sıkıntılı bir zamanında yola çıkacak Müdürün, kendi yol hazırlıklarından önce bu acıklı durumu gidermek için her çareye başvurmuş olacağını sanıyoruz. Yoksa bir yıllık gezisini gönül rahatlığı içinde geçiremeyecektir.

Fuat Turkey'in bu gezisinin çok faydalı olacağını, gezdiği yerlerde, zaman zaman piyanoları öğrencilere kiltlenmiyen, programda adları yazılı derslerin hem öğretmeni, hem kitabı bulunan Konservatuvarların da var olduğunu görerek, gelecek yıl dönüşünde bunları bavlunda bize de getireceğini umuyoruz.

Bir söylentiye göre de Fuat Turgay, Polonya'da yapılacak Wienavsky yarışmasına jüri üyesi seçilmiş, ve bunu kabul de ettiği halde, Avrupa ve Amerika gezisi gerçekleşince bundan vazgeçmiştir.

"OKLAHOMA" ANKARA'DA

Her yıl sahneye bir piyes koyan amatör tiyatro topluluğu, Ankara Players, bu yıl daha büyük bir işe girişmiştir. Amerika'dan rejisör Edward Mangum'u getirterek Oklahoma adlı çok tanınmış bir müzikli komedinin çalışmalarına başlamışlardır. Memleketimizde gösterilecek ilk müzikli komedi olarak büyük bir ilgi ile beklenmektedir. Temsil bu ayın sonlarına doğru Üçüncü Tiyatro sahnesinde verilecektir.

MEKSİKALI TENOR

Tanınmış Meksikalı Tenor Carlos Puyig, karısı piyanist Luz Medina ile beraber Ses ve Tel Birliği ile Flarmoni Derneği'nin

Sahip ve Yazı İşleri Müdürü
Nilüfer YALÇIN
Sekreter:
Abdullah F. UZUN
İdarehane: Büyük Han, No. 55
Yenişehir - Ankara
Tel: 27531
Haberleşme Adresi:
Posta Kutusu 131 - Ankara
Dizildiği ve Basıldığı Yer:
Ayyıldız Matbaası — Denizci-
ler Caddesi, Saka Han, Alt Kat
Tel: 17507 — Ankara

çağrılısı olarak Ankara'ya gelmiş bulunuyor. Carlos Puig 15 Aralık'ta Ses ve Tel Birliği'nin merkezinde üyelere bir resital ve 17 Aralık'ta Büyük Tiyatro'da Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası ile bir konser verecektir. Bu konserde şef Robert Lawrence'tir.

DÖVİZ DARLIĞINDA

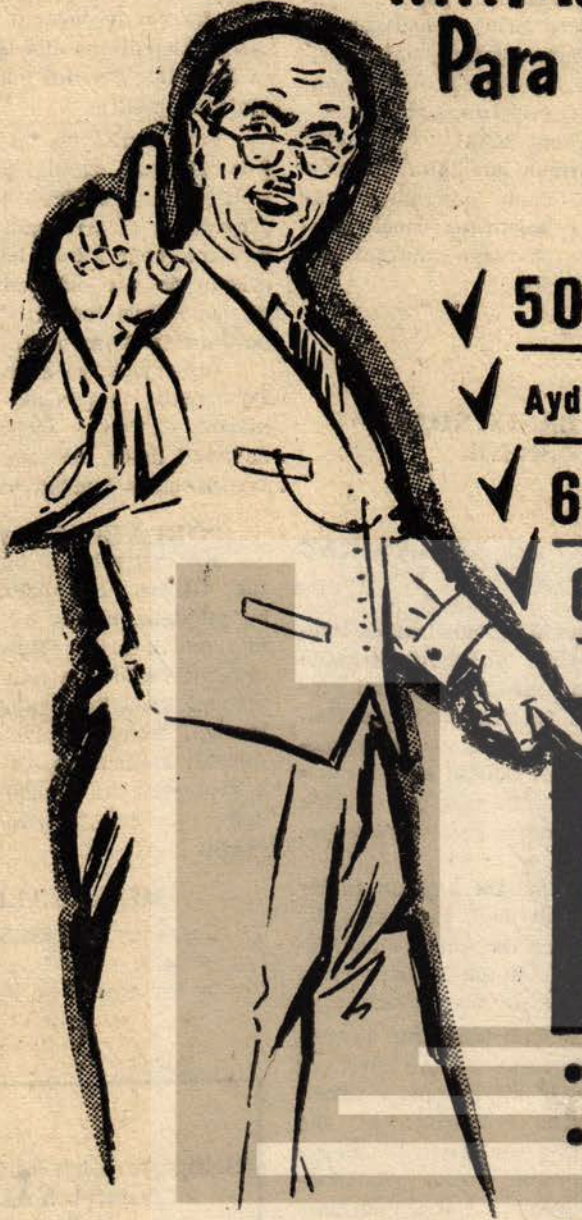
Şimdiye kadar Kur'amı Kerim ve yorumları Mısır'dan getirilirken, bundan böyle döviz izni bunların asıl basılıp yayın-

landığı memleket olan Almanya üzerine gevrilmiştir. Getirilecek Kur'amı Kerim ve yorumları arapçadır.

ÖZEL İLANLAR

Hükümetin yeni çıkardığı ve 1 Ocak 1958 tarihinde yürürlüğe girecek 9714 sayılı karara göre bütün ilân ve reklamların gazete ve dergilerde yayımlanması devlet deneti ve tekeli altına girecektir. Bu karar üç türü kesimi ilgilendirmek-

tedir: Gazete sahiplerini, reklâm şirketlerini ve ilân sahiplerini. Bir dördüncüsü olan fikir, sanat, ve meslek dergileri de çok defa dergi satışlarından hiç kazanmadıkları ve bunu yalnızca kültür hizmeti olarak yaptıkları için ancak baskı giderlerini karşılayan ilânlar kesilince büyük zarara uğrayacak ve belki de çoğu faaliyetlerine son vermek durumunda kalacaklardır. Bu dergilere ilân vererek kültürün gelişmesine hizmet edenlere de dur denilmiş olunuyor.

..... Mademki,
Para biriktireceksiniz
En istifadeli yolu
araştırınız

✓ 50 000 lira sermaye ikramiyesi

✓ Ayda 1 000 lira daimi irat

HER HESAP SAHİBİNE

✓ 6 000 liralık hayat sigortası

HER HESAP SAHİBİNE

✓ 6 000 liralık kaza sigortası

temin eden,

**İRATLI
SİGORTALI
İKRAMİYELİ
BİR TASARRUF HESABI
AÇTIRINIZ**

- Her 200 kişilik grupta 1 kişi mutlak sermaye ikramiyesi veya irat kazanır.
- Bu hesaplar Bankanın diğer para ve apartman ikramiyelerine iştirak eder, paranıza normal faiz verir.
- İrat ödemeleri derhal başlar.

**TÜRKİYE KREDİ
BANKASI**

İSTANBUL

ANKARA

ADANA

İZMİR

5

GENEL SİGORTA